

EELK LÄÄNE PRAOSTKONNA

AASTAKIRI

SCRIPTA 2025

On kaubanduskeskuste, mitte katedraalide aeg

Selle aasta Scripta kajastab meie kiriku ja koguduste majanduslikku toimetulekut. Valukohti on üksjagu, aga raha kõrval rääkigem ka püsimajäämisest ja rõõmsa meele säilitamisest.

FOTO ILLIMAR TOOMET

kellega moodustada koguduse juhatus. Sinnamaale on koostöös võimalik kõik asjad lahendada. Iseasi, kas koguduse juriidiline ja tegelik eksisteerimine on kattuvad asjad. Kas üks on teise jaoks vajalik?

Sisukord

Scripta

2 Juhtkiri

3–11 Lääne praostkond

12–14 Haapsalu kogudus

14–15 Hanila kogudus

15 Karuse kogudus

16 Kirbla kogudus

16–17 Kullamaa kogudus

17–18 Lihula kogudus

18–19 Lääne-Nigula kogudus

19–20 Martna kogudus

21 Mikhli kogudus

21–22 Märjamaa kogudus

23 Noarootsi kogudus

24 Nõva kogudus

25 Piirsalu kogudus

25–26 Ridala kogudus

26–27 Varbla kogudus

27 Vormsi kogudus

28 Küllike Valk: kiriku-õpetaja on kogu aeg kirikuõpetaja

Laias laastus kümnendik meie tuludest laekub liikmeannetustest. Kui kiriku keskasutuste ja varahalduse tulu ka arvesse võtta, jääb liikmeannetuste osakaal kiriku tuludes tublisti alla kümnendiku.

Annetus on siiski väga vajalik, aga see on pigem vaimne väärtus, märk inimese seotusest kogudusega. Liikmeannetajate arv näitab üsna täpselt, kui palju on meil aktiivseid koguduse liikmeid. Ristitud koguduseliikmeid on meil muidugi kordi rohkem, aga see on paraku üsna loominguuline suurus.

Liikmeannetajaid oli meil 2024. a 1495, aasta hiljem 1045. Vähenemine 30,1%. EELK vastav näitaja on 30,44% – meil on kahanemine olnud pisut laugem.

Mõnes koguduses on liikmeannetajaid siiski ka juurde tulnud. Kümne aasta vaates on need

Noarootsi ja Nõva, 2024. aastal ka Lääne-Nigula. Kõik kolm on ühe noore tubli õpetaja Kristo Hüdsi kogudused, kellel oli ka tubli eelkäija. Ei saa aga öelda, et liikmeannetajate arvu muutus on igal pool korrelatsioonis õpetaja laiskuse või töökusega – põhjusi on rohkem kui üks.

Paratamatult tekib küsimus: kas on piir, millest allapoole minek on kogudusele eksistentsiaalne oht?

Olen arvamusel, et ka väga väikeseks jäänud kogudused võivad rahulikult edasi tegutseda iseseisvate kogudustena nii kaua, kui nad ise vähegi soovivad.

Oma iseseisev kogudus on paikkonna identiteedile äärmiselt tähtis. Kui kuskile üks piir siiski tõmmata, siis vahest sinna, kus kohapealt ei leia enam kaht inimest,

Olgem helded ja edukad

Kirikurahval on ühine ajamõõde, sarnased on meie pühapäevad, enamasti järgime kirikuaasta kalendrit, pühapäevade teemasid, piiblit lugemisi. Täiesti omamoodi on aga iga koguduse argipäev. See sõltub meie koguduseliikmeist, ajalooliselt meile osaks saanud rikkusest (meie kinnisvara), aja jooksul meile osaks saanud katsumustest.

Praost Kaido Saaki üleskutsel on selle aasta Scripta-lugude rõhuasetus majanduselul. Millised on meie võimalused ja väljakutsed? Kuidas kogudused toime tulevad, kuidas maksavad oma töötajatele ja vaimulikule palga, korrastavad ja remondivad oma kirikud, kabelid ja kogudusemajad, majandavad metsa ja põldu.

Kindlasti on vaja leidlikkust, et liikmeannetustele, kirikukorjandustele ja põldude renditulule

FOTO ILLIMAR TOOMET

lisaks leida võimalusi omatulu teenida. Kergemalt saavad hingata kogudused, kel on abivalmis sõpruskogudus või kus on leitud koostöövõimalus pastoraadiruumide rendiks.

Tulude ja kuludega maadlemine ei ole mitte ainult raamatupidaja ülesanne. Ka koguduseliikmeil on kohustus kanda hoolt, et kodukirik oleks remonditud, tuulutatud, tolmust puhastatud, inimesi täis. Hoitud ja hinnatud vaimulik kaasa arvatud.

Murede kõrval on kogudustel ka rõõmud. Rõõmu jagama oleme

lahkemad kui murede üle kurtma. Iga koguduseliige võiks küsida oma vaimulikult või teistelt liikmetelt: kuidas meil tegelikult läheb? Kas minu piskust panusest piisab kogudusemaja elektriarve maksmiseks, oreli restaureerimiseks, muru niitmiseks, küünalde ostmiseks, laste-, noorte-, diaakoonia-, misjoni- ja muusikatöö tegemiseks?

Tuletagem endale meelde, et igaühest oleneb, kas Taevariik meie ümber püsib ja kasvab. Igaühe panus on teenida oma annetega ja olla helde. Helded on edukad!

Lääne praostkonna kogudustel on Scriptas väga värvikad lood, põnevad tegemised, suured unistused, vilkad toimetamised. Mõnusat lugemist, sellel aastal on lausa neli lehekülge rohkem.

KÜLLIKE VALK
Lääne abipraost

Jõuluaeg

1 Toomas Paul

2–3 Jõuluaeg

Lääne praostkonnas

4 Küllike Valk. Kuidas

Ridala Madli Martna

lastega Pärnu-Jaagupis

käis

Toimetused:

Tiit Salumäe,

Kaido Saak,

Küllike Valk

Toimetaja

Lehte Ilves

Kujundus ja

küljendus:

Tiina Kelviste

Korrektuur:

Heli Tammik

Esikaanel:

Ridala kirik virmaliste

valgel.

Esikaane foto:

Illimar Toomet

Väljaandja

© EELK Lääne

praostkond

EELK Lääne

praostkonna

aastakiri 2025

Toimetised nr 42

Haapsalu,

november 2025

Minu esimene aasta piiskopina

Kristus on jaganud oma rahvale armuande, millega nad saavad Kirikus kaasa teenida Kristuse ihu ülesehitamiseks (Ef 4: 11–16). Nii üldkiriku kui ka kohaliku koguduse ametid ja ülesanded on kui Jumala kingitus, et kogudus võiks tegutseda, Kristuse ihu oleks toidetud ja elavatest kividest tempel püsiks tervena.

Piiskop on oma piiskopkonna ja koguduste ülevaataja, ta kannab vastutust, et Jumala sõna kuulutataks puhtalt ja selgelt, et pühi sakramente pühitseks õigesti ja armuvahendeid jagataks Jumala tahte kohaselt. Piiskop peab oma ametis elama kui Kristuse sulane ja hoidma Jumala karja. Tähelepanu ja tarkusega peab ta taotlema ühtsust Kristuses Kiriku ülesehitamiseks ja vaimu uuendamiseks.

Saare-Lääne piiskopina olen oma esimesel ametisoleku aastal täitnud ühtaegu nii üldkiriku, piiskopkonna kui ka oma teenitavate koguduste juhtivaimuliku ülesandeid. Peapiiskopi ja kirikuvalitsuse palvel on minu kui piiskopi ülesanne kureerida veel ka meie kirikus kultuuriväärtuste valdkonda ja juhatada kultuuriväärtuste komisjoni tööd.

Aasta jooksul olen koostöös peapiiskopiga kutsunud ellu EELK ja Muinsuskaitseameti juhtide regulaarsed kohtumised. Vahetame neil kohtumistel päevakajalist infot, käsitleme meie koguduste muinsusväärtusega kinnis- ja vallasvara küsimusi. Koos Muinsuskaitseametiga oleme jätkanud teemasümposioonide korraldamist. Mullu oli see Niguliste kirikus annetuskultuuri, tänavu Piliistvere pastoraadis pastoraadikultuuri teemal.

Koostöös Mirjam Krulliga Muinsuskaitseametist ja Janek Mäggiga EELK Kirikufondist sai Mihkli Miikaeli koguduse pastoraadis teoks kogudustele mõeldud nõupäev annetuste/partnerluse ja kogukonna kaasamise teemal. Sellist formaati olen

pakkunud välja ka meie teistele piiskopkondadele ja järgmine sellesarnane ettevõtmine tulebki tuleval kevadel Viljandi praostkonnas.

Vabatahtlike kaasamisel oleme koostöös juhatuseesimeeste konverentsi senise juhi ja Püha-vaimu koguduse esimehe Ülle Guniniga toonud konverentsile kinnitamiseks uue kodukorra. Selle kohaselt osalevad konverentsi töös koguduse juhatuse poolt lähetatud hääleõigusega delegaadid, aga koguduse juhatusel on õigus konverentsile lähetada ka sõnaõigusega vabakuulajaid. Esimest korda on määratud konverentsi juhatuse ametisoleku aeg – neli aastat –, valitud on juhatuse uus koosseis. Oleme algatanud koostöö juhatuseesimeeste ja vaimulike konverentsi vahel. Kuni järgmise korralise konverentsini uue aasta jaanuaris on juhatuse esimehe mandaat minu kanda.

Kirikuvalitsuses kinnitatud ja vaimuliku ameti komisjoni ette valmistatud aruandluse uue korra alusel olen praeguseks viinud läbi pastoraalseid vestlusi piiskopkonna 21 vaimulikuga.

Kohalike koguduste ja omavalitsuste töö paremaks korraldamiseks olen kohtunud enamiku piiskopkonna piires tegutsevate omavalitsusjuhtide või volikoguesimeestega, kuhu on kaasatud kohaliku piirkonna vaimulikud ja mõnikord ka piirkonna praostid. Uus külastuste ring algab sel adventi- ja jõuluajal, siis valimiste järel juba uute volikogude ametisse kinnitatud linna- ja vallajuhtidega. Need kokkusaamised on olnud alati sõbralikud ja üksteist austavas õhkkonnas. See on kinnitanud või andnud positiivse tõuke kohaliku koguduse ja omavalitsuse koostööks.

Hindan kõrgelt Lääne praostkonna algatust koondada kohalike koguduste juhatuse liikmed kord aastas, suvel, ühisele osa-

Anti Toplaan on mees nagu orkester: piiskop, koguduste vaimulik, EELK kultuuriväärtuste komisjoni juht, seitsme lapse isa. FOTO ILLIMAR TOOMET

dus- ja nõupäevale. Möödunud suvel oli selline kokkusaamine Pärnu-Jaagupi koguduses.

Aasta jooksul on õnnestunud laiendada koostööd ka ühe piiskopkonna praostkondade vahel. Vaimulikud on osalenud vastastikku konverentsidel, pühapäevakooli lapsed on pidanud ühist osaduspäeva, Läänemaa praostkonna laulupäevale on oodatud ka teiste praostkondade muusikakollektiivid.

Eriliselt valmistab rõõmu, et EELK Noortekogu töös Pärnus oli esimest korda delegaate ja vabakuulajaid 42 kogudusest. On lootust, et osalejate arv ja noorte kaasalöömine kiriku tegevuses kasvab igal järgmisel aastal.

Aasta vältel on nüüdseks toimunud kaks piiskopkonna sinodit, toimetatud esimene diakoniordinatsioon ja vaimulike ametisse seadmised. Võimalusel olen osalenud piiskopkonna koguduste leeripühadel, aasta-

päevadel ja juubelitel, kuhu mind on kutsutud.

Nii enda kui ka piiskopkonna koguduste töös pean tähtsaks koostööd ja kogemuste jagamist. Nii kavandame juba järgmiseks aastaks ühissettevõtmisi nende koguduste vahel, kus on käivitunud mingis vormis noortetöö. Eesmärk on ühiselt ette valmistada 2026. aasta suvefestival „Jäpe“, mis leiab aset Saaremaal.

Siinkohal ei ole piisavalt ruumi, et kirjeldada piiskopi kui koguduste ja karjaste ülevaataja kõiki ülesandeid-tegemisi, kuid olen tänulik kõigile, kellega olen saanud selle aasta jooksul kohtuda. Ootan algaval aastal rõõmuga kohtumist nendega, kelleni pole veel jõudnud.

Kõigile teile soovin apostel Pauluse sõnadega: Teenigu igaüks teisi selle andega, mille ta on saanud, nagu Jumala mitmesuguse armu head majapidajad. 1Pt 4: 10.

ANTI TOPLAAN
piiskop

Pool sajandit ühiselt kirikutöös

Piduliku tänujumalateenistusega ja sellele järgnenud südamliku koosviibimisega tähistati 5. oktoobril Haapsalu toomis ja Jaani kirikus piiskop emeeritus Tiit Salumäe 50. ordinatsiooniaastapäeva ning Lia Salumäe kirikumuusiku tööjuubelit.

Koos abikaasaga pidulikust sündmusest osa võtnud peapiiskop Urmas Viilma märkis oma tervituskõnes, et lihtne rehkendus 50 + 50 annab kokku 100 ja seda saabki Haapsalus nüüd tähistada.

Häid soove oli üle andmas kirikutäis pidulisi. Teiste hulgas peapiiskop emeeritus Andres Põder koos abikaasaga, Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan, mitmed ametivennad ja -õed. Salumäede viiest lapsest jõudis ema ja isa õnnitlema neli.

Ootuspäraselt oli kirik täidetud muusikast. Üles astusid Lia Salumäe juhtimisel toomkoor ja segakoor. Soleeris tütar, ema jälgedesse astunud professionaalne kirikumuusik Lea Salumäe. Avalauluks oli Tiit Salumäe üks lemmikkoraale „Maa on nii kaunis“.

Jaani kirikus kulges välisusest altariini valge lina ja põlevate küünaldega pikk pidulaud. „Nii pikka lauda pole meil varem olnud,“ märkis 11. hooaega alustava Piibel Kõõgis töörühma nimel sõna võtnud Lääne praostkonna vikaarõpetaja Kristel Engman ning tutvustas, et põhiroaks pakutakse pulmasupi nime kandvat läätseleent.

Tiit ja Lia Salumäe tänavad kogudust ja külalisi.

FOTO KÄTLIN SANDVIK-SOON

Avatud mikrofoni kasutas nii mõnigi kutsutu, jagades Lia ja Tiit Salumäega seotud mõtteid. Veteranpoliitik Tunne Kelam tunnustas Lia ja Tiit Salumäed kogukonna ja kogu Eesti heaks tehtu eest.

Rapla koguduse õp Mihkel Kukk märkis, et võttis osa 50 aasta tagusest ordinatsioonitee-

nistusest ja mäletab hästi toona Tiit Salumäe peetud jutlust kirjakohale Ps 78: 3–8. Tiit Salumäe õepoeg, Kaitseliidu peakaplan ja Kuusalu koguduse õp Peeter Paenurm meenutas onust ametivenna sõnu: kirikut ehitades ehitad kogudust.

Mikrofoni ette läksid ka paevakangelased ise. Tiit Salumäe

andis sissevaate oma vaimulikuteele ja märkis, et on läbi elu tundnud, et Kõigevägevama kaitse on temaga.

Ta on tänulik, et on võinud koguduse teenimise tööd teha õlg õla kõrval oma kirikumuusikust abikaasaga.

LIINA RAUDVASSAR

Eesti Kirik

EELK tunnustab ja tänab

EELK II järgu teeneterist

• **Lia Salumäe** – Haapsalu Püha Johannese koguduse organist, koorijuht ja muusikatöõjuht

EELK III järgu teeneterist

• **Lembit Tammsalu** – Audru, Hanila, Tõstamaa ja Varbla koguduse õpetaja
• **Küllike Valk** – Ridala ja Martna koguduse õpetaja, Lääne praostkonna abipraost

EELK aukiri

• **Maie Arro** – raamatupidaja, Noarootsi koguduse kaastöölaine
• **Anne Jüris** – Varbla koguduse raamatupidaja
• **Eva Krumme** – Nõva koguduse kaastöölaine
• **Lea Lehis** – Varbla koguduse juhatuse esimees

• **Mari Liblik** – Lääne-Nigula koguduse kaastöölaine

• **Inna Rosar** – kooliõpetaja, Noarootsi koguduse kaastöölaine

EELK koostöömedal

• **Ralf Gebauer** – Schmalkaldeni kirikuringkonna dekaan
• **Sirkka Annikki Rantanen** – Soome ELK Vantaa Rekola koguduse diakon emeeritus, Vormsi koguduse kaastöölaine

EELK Laste- ja Noorsootöö Ühenduse aasta tegu 2024

Lääne praostkonna lastelaager „Veest leitud“ Vormsi saarel 30. juulist 2. augustini 2024

EELK teeneteristi tunnustusmärk

• **Silvi Lootsmann** – Mihkli koguduse kaastöölaine

• **Jane Madi** – Haapsalu kiriku perenaine

• **Tiiu Tulvik** – Noarootsi koguduse kauaaegne juhatuse esimees, muusikaõpetaja

EELK kirjastuspreemia

• **Haapsalu Püha Johannese koguduse Piibel Kõõgis toimikond** – raamatu „Piibel Kõõgis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale“ kirjastamise eest

EELK tänukiri

• **Leena Jaaniste** – Nõva koguduse raamatupidaja
• **Janek Karm** – Ridala koguduse kaastöölaine
• **Lea Karm** – Ridala koguduse juhatuse liige
• **Marge Kivi** – Haapsalu koguduse abiorganist

• **Andrus Liiva** – Nõva koguduse kaastöölaine

• **Anne Mötsnik** – Nõva koguduse kaastöölaine

• **Tiit Salumäe juunior** – Haapsalu koguduse juhatuse liige

• **Jaan Saviir** – Haapsalu koguduse IT abiline

• **Marika Zäuram** – Nõva koguduse kaastöölaine

• **Raik Zäuram** – Nõva koguduse kaastöölaine

• **Inge Teslikova** – Nõva koguduse kaastöölaine

• **lines Urm** – Martna koguduse kaastöölaine

• **Anne Vallimäe** – Varbla koguduse juhatuse liige, kirikumees ja diakooniatöö tegija

• **Hillar Vessart** – Kullamaa koguduse kaastöölaine

Annetaja andku rõõmuga

Vanas Testamendis on kirjas: „Ja kõik maa kümnis maa seemnest ja puude viljast on Issanda päralt; see on pühitsetud Issandale. Ja kõik kümnis veistest, lammastest ja kitsedest, kõigist, kes karjasekepi alt läbi käivad – see kümnis on pühitsetud Issandale” (3. Moosese 27: 30–32).

Kümnise piibellik alus ei ole muutunud, Moosese raamatu sõnad kehtivad praegugi.

See tähendab, et kümnisega peetakse ülal koguduse tööd, personali ja jumalateenistust.

Kümnise ja kogudusetöö puhul on peamine, et seda tehtaks rõõmuga, sest andmine on ka saamine! Kiriku ehitamine on koguduse ehitamine.

Jeesus selgitas kümnisega sisu ja olemust: „Häda teile, kirjatundjad ja variserid, te silmakirjatsejad, et te maksate kümnist mündist ja tillist ja köömnest ning jätate kõrvale kaalukama osa Seadusest – õigluse ja halastuse ja ustavuse! Üht tuleb teha, kuid teist ei tohi jätta kõrvale!” (Matteuse 23: 23); „Kuid häda teile, variserid, et te maksate kümnist mündist ja ruudist ja igast aedviljast, aga lähete mööda kohusest ja Jumala armastusest! Neid asju tuleb teha, kuid teisi ei tohi jätta hooletusse.” (Luuka 11: 42)

Kümnise puhul mõtleme annetuse saaja vajadustele ja enda võimalustele. Koguduse puhul on püsimine parim annetuse viis, see väldib unustamise ja tagab kogudusele ühtlase rahavoo ning jätkusuutlikkuse. Küm-nisele lisanduvad meie vabatahtlik töö ja sihtannetused.

TIIT SALUMÄE
emeritiipiskop

Praostkonna laulupäev tõi Hanilasse kokku 80 lauljat, läänlasi toetasid naiskoorid Kärlast Saaremaal, Vändrast, Pärnust ja Nõost Tartumaal.

FOTO ILLIMAR TOOMET

Kiri algab kirikust, laul algab sõnast

Lõikuskuu teisel päeval kogunes Hanila kirikusse Lääne praostkonna laulupäevale hulk rõõmsat laulurahvast.

Lääne praost Kaido Saak soovis pikaks päevaks reipust ja sõbrana üksteise kõrval seismist ning siis asuti proovi tegema. Kuigi laulud on selgeks harjutatud, on ometi vaja teada, kuidas koorid kokku kõlavad, ja anda veel viimane lihv. Nagu on öelnud maestro Roman Toi: „Huvitaval kombel tulevad paremini välja need laulud, mida on rohkem harjutatud.”

Pärast proovi kinnitati keha ja uuendati Hanila kirikut lähemalt. Kirikus oli näitus laulu-lehtedest, muu hulgas vanimad eksemplarid möödunud sajandi esimesest poolest.

Enne kontserti sai kuulata muusikateadlaste ja laulja Eerik Jõksi ettekannet „Tulle Jummaloja sä põha wajm” – lauldes läbi eestikeelse lauluraamatu ajaloo”. Saime teada, kuidas 13. sajandist pärit Veni Creator Spiritus on Martin Lutheri tõlgete ja 16. sajandi esimeste eestikeelsete tõlgete kaudu saanud KLPR lauluks nr 130 „Oh Looja Vaim, nüüd hingesse”. Koos ettekandjaga lauldi läbi ka teisenenud viisid.

Enne kontserti tervitas kõiki Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan. Ta märkis, et tänavusel üldlaulupeol oli repertuaaris mitmeid vaimulikke laule ja et laul on ühtlasi palve, mida saame armastusega väljendada.

Laulupäeva repertuaaris oli, nagu ikka, juba tuttavaid, aga ka uuemaid laule, nt „Luba, Jeesus, Sinuga mul tulla” ja „Uut laulu tahan laulda ma”. Viimane on valitud ka uude EELK laulu- ja palveraamatusse.

Laulude vahetekkete Piiblist luges abipraost Küllike Valk, laulud ja esinejad hõikas välja Hanila koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu. Tammsalu nentis, et nii palju esinejaid pole Hanilas varem olnudki, ja lootis, et see ei jää viimaseks korraks.

Laulupäeval astusid üles Lääne praostkonnast Haapsalu koguduse sega- ja toomkoor (dirigendid Lia Salumäe ja Sirje Kaasik), Nõva kirikukoor (Danguole Tamberg), Piirsalu koguduse ansambel (Ivi Küla), Ridala koguduse ansambel (Lia Salumäe) ja Lääne-Nigula koguduse ansambel Doxa (Helle Reinaru).

Oma laulu- ja vaimuväega toetasid Kärla koguduse naiskoor Kargell Saaremaalt (Ülle

Seekordne praostkonna laulupäev jääb meelde rohke osavõtu poolest. Ühendkoori ridades oli ligi 80 lauljat. Hanila kirik oli rahvast tulvil, kuulajaid oli 40 ümber.

Kuigi kirikukoored ei ole väga suured, on ühendkoori laul võimas, hingekeeli puudutav ja ülendav. Saime sellele jälle kinnitust. Taevaisa oli meile ka ilusa ilma kinkinud, oli päikest ja veidi jahutavat tuult.

Suur tänu kõigile (lauljad, dirigendid, vaimulikud ja toitlustajad), kes selle päeva kor-daminekule kaasa aitasid. Oli imeline õnnistatud päev täis laulu, palveid, rõõmu ja tänulikkust!

Lia Salumäe
Lääne praostkonna
laulupäeva kunstiline juht,
muusikatöö koordinaator

Vallaste), Vändra koguduse naiskoor (Iren Värva), Pärnu koguduse naiskoor Elsbeth (Tiit Künnapas) ja Nõo koguduse ansambel (Ragne Meier).

Kuulajad said koos lauljatega kaasa laulda kaks Taizé laulu, millest viimane võtab hästi kokku kogu päeva sõnumi: Pühas paigas sain Sind näha, tunda Su väge ja au! Enam kui elu, on Sinu arm, Sinu kiitust laulab mu suu! (Psalm 63: 3–4).

TIIA LAAR
Haapsalu koguduse liige ja
segakoori laulja

2024. aastal oli EELK koguduste kulu suurem kui tulu

- Koguduste kulu oli 14,9 mln eurot ehk kulu ületas tulu ligi 613 500 euroga. Aruanne nendib, et 2024. a on kogudused

- Olulise osa koguduste väljaminekutest moodustasid elektri- ja gaasiarved.

- Kinnisvara seisukorra parandamiseks kulus 4,4 mln, sh kirikutele jm riikliku kaitse alustele mälestistele 3,5 mln.

- Muu ajaloolise väärtusega vara hooldamiseks kulutasid kogudused kokku 90 684 eurot.

- Töö- ja teenistustasu maksti 5,73 mln. Kõrge inflatsioon on avaldanud niigi väikesele palgale survet veelgi.

Andrus Möttus
on EELK majandusminister
ja kolme koguduse,
üks neist Ruhnu, õpetaja.
Kõik peavad pingutama,
leiab ta.

FOTO ILLIMAR TOOMET

Kantsler Andrus Möttus: kirik võiks inimestele rohkem korda minna

Selle aasta Scripta peateema on koguduste toimetulek. Olukorda selgitab EELK n-ö majandusminister, kantsler ja vaimulik Andrus Möttus.

6

Mis on koguduste peamised tuluallikad?

Koguduse sissetulek sõltub koguduse varast. Kui on kinnisvara, metsa- ja põllumaad, saab seda rendile või üürile andes tulu teenima panna. Varast saadav sissetulek on koguduseti erinev. Mõnel on vara palju, mõnel üldse mitte. Oleneb, milline kinnisvara on kogudusele vara tagastamise käigus jäänud.

Tulu tuleb veel liikmeannetustelt ja talitustelt, nt ristimine, laulatus, matus, aga see on väike osa.

Üks võimalus lisaraha saada on projektide kirjutamine, taotleda muinsuskaitse toetust. Toetust saab küsida ka omavalitsuselt, aga koguduse toetamine pole omavalitsusele kohustuslik. On omavalitsusi, kes aitavad katta mõne projekti omafinantseeringut, nt Saaremaa vald katab enamasti 90% omaosalusest. See pole aga igal pool nii.

On veel muid võimalusi kogudust toetada: eraisikute panus, korjandused mõne töö tegemiseks, nt kellade panek torni. Kirikufondi abiga on kirikuid korda tehtud.

On rikkaid ja vaeseid kogudusi. Kuidas seda ebavõrdsust tasandada?

Kõik kogudused maksavad EELK keskkassasse solidaarsusmaksuna 5% üle-eelmise aasta liikmeannetusest, mis jagatakse praostkondadele laiali teenistustasu toetusteks. Praost koos praostkonna nõukoguga otsustab, milline vaimulik keskkassa poolt toetatud saab. Paraku on see summa üsna väike – mullu 92 281 eurot.

Seda on vähe. Mis oleks lahendus?

Toetuse summad on tõesti väikesed. Üks lahendus oleks suured rendida solidaarsusmaksu. Kui kogudused sellega nõustuksidki, jääb summa ikka väikeseks. Me ei saa ennast võrrelda Skandinaaviaga, kus kirikuõpetajad on riigipalgal ja kirikumaks on riigi maksusüsteemi osa.

Vaimulike palk on väike, kuidas nad ellu jäävad?

2019. a said 70% kogudustes vaimulikud kas alampalka või vähem. Sellesarnane seis on ka praegu.

Kirikutööga pole keegi rikkaks saanud, pelgalt kirikutööga hoiab peret üleval väga väike osa vaimuliklike. Enamasti töötatakse mitmel kohal, teenitakse mitut kogudust. Väikeses koguduses

tuleb palju tööd teha ka vabatahtlikkuse alusel.

Siamaani oleme toime tulnud. Minagi teenin kantsleri töö kõrvalt kolme kogudust.

Kust lahendus leida? Kõik pingutavad, aga oleneb, kui palju kirikut ühiskonnas väärtustatakse, kui palju kirikusse tullakse.

Aastail 2002–2020 vähenes liikmeannetajaid 40%. See tähendab, et ka ristimisi jt talitusi on aina vähem. Vaid mõnes üksikus koguduses liikmete ja talituste arvud kasvavad. Need on peamiselt uued kogudused: Saku ja Mustamäe, erandina ka Risti – Annika Laatsi meeskonna hea töö.

Kas on plaani vaimulike palga tõstmiseks?

Ühekordsed projektid või ootamatud laekumised, mida aastate jooksul on ette tulnud, annavad lühiajalise lahenduse.

Pikas perspektiivis tuleb meil koos pingutada – igaüks oma ametis – selleks, et inimesed kiriku üles leiaksid. Mida suurem on liikmeskond, seda suurem toetus tuleb liikmeannetustest. Teisalt aga, mida rohkem liikmeid, seda rohkem on ka nende hulk ühiskonnas, kelle võimuses on kiriklikku tegevust toetada. Kui aastaid tagasi Tartu Pauluse kirikut renoveerima hakati ja riik sellele öla alla pani, oli Pauluse

koguduse liikmete hulgas seitse ametis olevat ministrit!

Kui kiriku töö läheb inimestele korda, siis nad seda ka toetavad. Praegu tundub, et paljudele ei lähe kiriku käekäik korda. Kirikuvalitsus eesotsas peapiiskopiga annab endast parima, et olukord muutuks. Sama teeb enamik koguduste õpetajaid ja vabatahtlikke.

Ühiselt pingutades, palvetades ja Jumala tahet otsides peab olukord muutuma. Jumal ei jäta omasid hätta.

Iga aastaga jääb ametitalitusi vähemaks, liikmeannetajate arv kahaneb. Allesjäänud annetajad aga pingutavad rohkem, sest annetuste summa ei ole vähenenud. Maapiirkonnas toetus väheneb, sest ka inimesi jääb vähemaks. Sada aastat tagasi elas maal 70% ja linnas 30% elanikke, nüüd on vastupidi. Trend jätkub. Et inimesi jääb maal vähemaks, pannakse kinni ka koole ja ametiasutusi, töökohad kaovad. Kui Ukrainas algas sõda, läks sinna suur osa toetusi osalt ka sellest rahast, mida enne annetati kirikule.

Inimlikult võib tekkida lootusetuse tunne, kuid me ei tohi unustada, et teeme Jumala riigi tööd. Jumala käes on kõik võimalik. Mul on tunne, et kõik, kes koguduste juures tegutsevad, pingutavad. Kui see on siiras, ei jää see Jumalal märkamata.

LEHTE ILVES

Kuidas leida rõõmsa südamega andjad?

„Raha on üks osa Jumala loomise korrast. Jumal on andnud meile käed, mõistuse ja suu, et saaksime küsida: kuidas kogudust majandada ja kuidas rõõmsa südamega anda?” juhataja Lääne praostkonna praost Kaido Saak sisse koguduste majandamise teemale keskendunud Saare-Lääne piiskopkonna sinodi.

Mihklipäeval Mihkli kirikus peetud sinodil jagas sel teemal oma kogemusi EELK Kirikufondi juhataja Janek Mäggi – poliitik, ettevõtja ja vähivõimefondi „Kingitud elu” üks asutajaid. Kirikufond asutati 2018. aastal, et täita pühakodade programmi lõppemisega tekkinud tühimik. Fond asutati mõttega, et ettevõtjad panevad kirikute toetamiseks õla alla.

Millest Janek Mäggi rääkis?

Viimase 30 aastaga on Eestis korda tehtud 50 luterlikku pühakoda, ent taastamist ja remonti ootab sadakond kirikut. Fond kogub praegu annetusi 24 objekti restaureerimiseks. Lääne praostkonnast on nimekirjas Lihula Eliisabeti kirik, mille akende restaureerimiseks on vaja 30 000 eurot.

Luteri kiriku 170 koguduse annetused on 4,5 mln eurot aastas. Kirikufond kogub sellel aastal üle 600 000 euro, aga et Eesti kõik kirikud korda teha, on vaja 100 miljonit. Viie ja kümne euro kaupa seda summat kokku ei tule. Järeldus: vaja on muuta mõtteviisi.

Eestis on sadakond ettevõtet, mis teenivad miljon eurot kuus. Kirikute raha on Eestis olemas, aga sa pead need ettevõtjad üles leidma. Ettevõtja Kristjan Rahu näiteks annetas Kuressaare kiriku fassaadi kordategemiseks 100 000 eurot.

„Otsige üles kodukoha rahakad ettevõtjad ja tehke nad endale sõbraks,” soovitas Mäggi. „Inimesed tahavad raha anda, aga nad ei tea, kuhu anda.” Toetatatakse, kui on hea projekt, konkreetne ja kontrollitav töö. Mäggi kogemus on, et teatrile on näiteks raskem raha leida kui kirikule. Kiriku toetamiseks on lihtne ja selge põhjus – meie

vanad kirikud on enam-vähem ainsad, mis on ehitatud 500 aastat tagasi või veel varem. Neis seintes on meie esivanemate palved, mis elavad edasi.

Ettevõtja annetas, kui suudad talle oma ideed veenvalt esitada. Üks võimalus on ettevõtjale pakkuda: tee üks kirik korda. Sel viisil korda tehtud kirikuid on Eestis juba mitu. Enn Kunila eestvedamisel Kärddla kirik, Nissi kirikus töö veel käib, kuid ära on tehtud juba väga palju.

Annetaja tahab tulemust näha, teada, et tegid selle, mida lubasid – usalduse ja usaldusväärsuse kuvand on tähtis. Kirikufond annab annetajale usalduse ja kindluse. Mäggi sõnul suurim mure ongi, kui annetajale lubatud töö jääb tegemata. Näiteks viisid vargad Sangaste kirikust juba paigaldatud vihmaveetorud minema. Kirjutasime sellest Facebookis, seda pandi tähele ja annetajad andsid torude ostuks raha. Vihmaveetorud paigaldati uuesti ja annetajad olid õnnelikud. See oli annetajail väga hästi tehtud annetus ja projekt.

Anna ise ideid, kui endal mõtteid ei ole, otsi inimesi, kel on ideid, soovitas Mäggi.

Andmist tuleb õpetada

Kõige suurem vale on, et ühiskonnas majanduslik seis on kehv, raha ei ole, annetada ei saa. Igal ajal läheb kellelgi hästi ja kellelgi halvasti. Raha on riigis palju, koputa ja sulle avatakse. Küsida tuleb selleks, milleks tahetakse anda. Pastoraadile näiteks on raha raskem saada kui kirikule. Pastoraadile on targem raha KOVist küsida. Abi tasub küsida ka muinsuskaitset ja riigilt. Abi on ka püsiannetustest, kas või 5–10 eurost.

Küsitajaid on palju, küsija peab olema nutikas, et leida need, kel on raha. Tihti peale ei soovi nad end heategijana afišeerida ja seda tuleb aktsepteerida.

Pole mõtet nendega rääkida, kel raha ei ole – tekitad inimestele asjata ebamugavust.

Päranduse jätmine kirikule on olnud tabuteema. Siiani on pär-

duse kirikule teinud peamiselt väliseestlased. Kui pärijaid ei ole, on kirikule pärandamine mõistlikum kui päranduse jätmine omavalitsusele. Optimistina pidas Mäggi võimalikuks, et ükskord saab kirik sellise päranduse – 100

miljonit –, mille eest saab kõik kirikud korda teha.

Ärge unustage tänamast, toonitas Mäggi. Täname nii, et see poleks tänatule ebamugav, tähelepanu äratav.

LEHTE ILVES

Noppeid arutelust

Vaja on tarkust ja pealehakkamist. Esimene küsimus võiks olla: mida mina saan teha? Kõik ideed on head. Õppige edukast näidetest. Kaardistada unistused ja võimalused.

Alati ei pea raha küsima, abi võib paluda mõne töö tegemiseks, nt mehhanismide kasutamine. Abi võib paluda raamatupidamise, auditeerimise vms puhul.

Mirjam Krull

Muinsuskaitseameti muuseumivaldkonna spetsialist

Kui inimestelt küsida, siis asjad arenevad. Meie kirik on aasta läbi avatud, kirikus käib üksjagu rahvast, sh suuri ekskursioone. Korjanduskarpi aga kuigi palju ei panda. Panime uksele sildi: anneta, palun, 2 eurot meie kiriku remondiks. Annetused kasvasid hüppeliselt. Kui paned sotsiaalmeediasse üleskutse toetada mõnd projekti, on juba abi sellestki, kui inimene ise ei anneta, aga jagab seda postitust. See on tema panus. Kes on helde, see on edukas. Ruutkood (QR-kood) on annetusteks hea, kuid mitte kõik ei oska seda kasutada. Vaja on õpetada.

Toomas Nigola

Pärnu Eliisabeti kiriku õpetaja

Risk on tööd alustada enne, kui lubatud raha pole üle kantud. Saaremaa vald maksab koguduse projekti omaosaluse.

Rene Reinsoo

Kihelkonna õpetaja

Kirik ei julge raha (turistidelt) küsida. Pole vahet, kas küsida turistilt üks euro või viis. Üks euro on naeruväärne ja mõttetu. Turistid mõjutavad kiriku eluolu üksjagu, eriti tuntav on see suuremate n-ö muuseum-kirikute, nt Tallinna toomkiriku puhul. Seal käib 30 000–40 000 turisti aastas.

Janek Mäggi

Kiriku uksele raha nõudmine ei ole Jeesuse tee.

Tarvo Pikkmees

Mihkli koguduse esimees

Kuidas siis kirikud säilitada ja kes seda teeb? Kas meie laseme neil hoonetel hävida? Kirikut tuleb korras hoida, koristada, hooldada jne.

Janek Mäggi

Palvetajailt ei peaks raha küsima, aga turismifirmadelt küll, nemad teenivad kirikute pealt.

Anti Toplaan

piiskop

Kirikufondi juhataja
Janek Mäggi
köneleb Mihklis,
kuidas
leida üles
inimesed, kes
mõistavad meie
500aastase
kirikute väärtust.
FOTO ILLIMAR TOOMET

Kirik muutuste tuules – Schmalkalden otsib teed tulevikku

„Schmalkaldeni kirikuringkonnana 16 kogudust otsivad teed tulevikku,” ütleb dekaan Ralf Gebauer Schmalkaldenist. „Palju muutusi on seljataga ja mitmed seisavad veel ees. Viimase 20 aasta jooksul on meie kogudused kaotanud umbes kolmandiku oma liikmeskonnast. Peale selle on lähiaastail oodata märkimisväärset sissetulekute vähenemist.”

Kuidas meie partnerkogudustel majanduslikult läheb ja millistele probleemidele nad lahendust otsivad, uuris Ralf Gebauerilt Lääne praost Kaido Saak.

Milline on teie kiriku ja koguduste majanduslik seis?

Praegu on kirikuringkonna ja koguduste majanduslik seis endiselt hea. Siiski märkame rahalise sissetuleku vähenemist, lähiaastail halveneb see veelgi. Arvatavasti on meie majanduslik tugevus 10 aasta pärast praegusest poole väiksem.

Saksamaal on koguduste suurim sissetulekuallikas kirikumaks, mis tulevikus märkimisväärselt väheneb. Kõik kirikulikmed, kellel on sissetulek, maksavad kirikumaksuks 8% oma tulumaksust. Kogu summa kantakse maakiriku arvele. Seda kasutatakse osaliselt üldkiriklike kulude katmiseks, näiteks vaimulike palgaks, sest kõigil pastortitel on palgasuhe otse maakirikuga. Suur osa maksurahast antakse kirikuringkondadele ja kogudustele, kus raha kasutamine on eelarvega reguleeritud.

Millisel määral mõjutavad majandusolud koguduseelu?

Hea uudis on, et aktiivne koguduseelu ei sõltu rahast. Sõbralikkus, leidlikkus ja koostöövaim ei maksa midagi. Ka asjad, mida koguduseelus otseselt vaja on, ei ole eriti kallid.

Majanduslik seisukord paneb aga kindla piiri koguduse personalikulule, näiteks kirikuteenija, sekretäri, kirikumuusiku, noortetöötajate puhul. Saksamaal peavad kogudused maksma töötajatele avaliku sektoriga võr-

reldavat palka. Personalikulud suurenevad aasta-aastalt seoses tavapärase palgatõusuga, kuid koguduste rahalised vahendid samal ajal vähenevad. Seetõttu on vaja tulevikus vähendada töötajate hulka.

Teine valdkond, kus tunneme majanduslikku survet, on kinnisvara hooldus. Ehitus ja remont on läinud palju kallimaks, kuid kogudustel on vähe reservi. Ka kirikuringkonna ressursid on napid. Koguduse vastutus oma kinnisvara eest kasvab. See nõuab leidlikkust ja isiklikku panust.

Millest koosnevad ühe keskmise koguduse tulud ja kulud?

Suurim osa tulust tuleb kirikumaksu eraldistest, mille maakirik edastab kirikuringkondadele ja kogudustele. Omavalitsused maksavad kogudustele raha sel juhul, kui nad haldavad koos mingeid töövaldkondi. Koguduseliikmete annetused mängivad eelarves üsna väikest rolli.

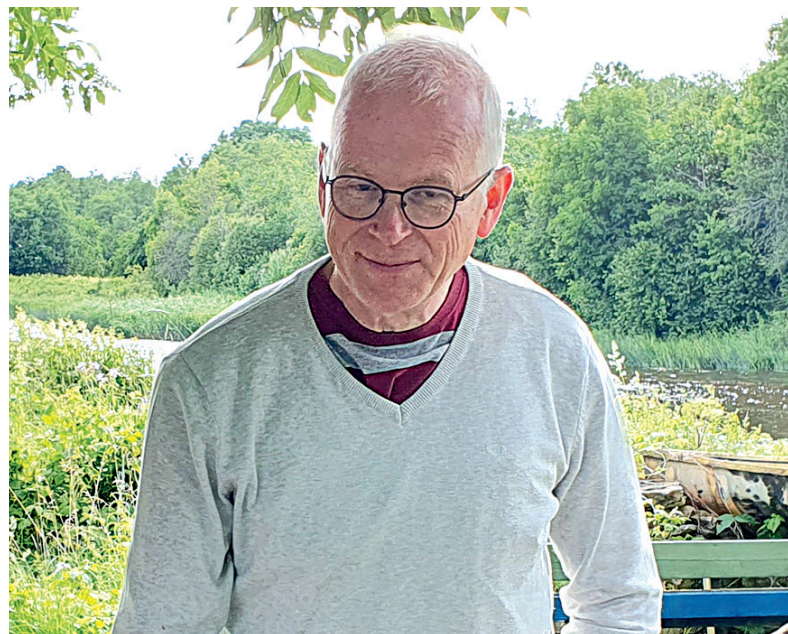
Kulude pool võib olla kogudusete ridade lõikes (jumalateenistus, kogudusetöö, kinnisvara, haldus jms) väga erinev. Näiteks kui koguduses on noortetöö juht või sekretär, on neis valdkondades teiste kogudustega võrreldes kulud suuremad.

Üldistades võib öelda, et meie maakirikus moodustab üle 60% kogukulust eri tasandite (maakirik, kirikuringkond, kogudused) personalikulu.

Millised on probleemid ja kuidas püüate neid lahendada?

Et liiga vähe noori õpib teoloogiat, on pastorete puudus lähiaastail üks suuremaid murekohti. Olukord pole parem ka kirikumuusika ja noortetöö valdkonnas. Personaliprobleem kätkeb endas aga ka võimalust – palgatöötajad on küll vajalikud, aga kirik elab ju Jumala sõnast ja osadusest.

Meie eesmärk on, et võimalikult palju inimesi näeks kiriku- ja koguduseelu kui ühist ülesannet ning et kõik ei oleks nii pastori- ja

Dekaan Ralf Gebauer tunneb suurt huvi, kuidas Lääne praostkonna kogudused elavad ja töötavad.

FOTO KAIDO SAAK

palgatöölise-keskne. Selleks oleme loonud ühe uut tüüpi kogudustevahelise koostöö, mida me nimetame „kaasavaks kirikuks” („Mitmachkirche”).

Kaasava koostöö alal on meil veel palju õppida, sest kogudustevahelise koostöö osatähtsus järjest suureneb. Kirikuringkonnana vaimulikud hakkavad ühiselt kõigi koguduste eest vastutama ja peavad jagama ülesandeid igapäevaste annete kohaselt.

Mis valmistab muret?

Ma ei muretse üldse, sest olen kindel, et Jumal hoiab oma kirikut. Suhtun suure lugupidamisega kõigisse katsumustesse, mis meil ees seisavad. Meie usupraktika muutub palju võrreldes sellega, mida mäletan oma lapsepõlvest. Kohalik kogudus, kes korraldab oma tööd eri gruppidele, peab muutuma ja mõtlema suuremalt. Meie suhtevõrgustik peab üle koguduse piiride ühendama inimesi, kes vaimustuvad Jumalast ja tahavad tema sõnumit sõnas ja teos edasi kanda. Meie suurim ülesanne on innustada inimesi sellele tööle. Me ei peaks nägema muutusi mitte kaotuse, vaid võimalusena.

Milliseid vigu peaksime meie siin Eestis vältima ja mida

võiksime teilt õppida?

Siinkohal tahaksin pigem küsida: mida saame õppida oma õdedelt ja vendadelt Eestis? Kui tuled jõukusest ja pead kohanema langusega, on see alati raske. Meid huvitab väga, kuidas Lääne praostkonna kogudused elavad ja töötavad, milliseid lahendusi olete leidnud oma probleemidele ja proovikividele.

Sellepärast ongi sõprusuhed meile nii olulised. Kinnitan, et isegi kui Schmalkaldeni kirikuringkonna majanduslik paindlikkus tulevikus väheneb, jätkuvad sõprusuhted Lääne praostkonnaga kohtumiste ja vastastikuse aitamise kujul.

Palun too välja mõni positiivne näide või edulugu.

Näeme mõnes kohas, kuidas „kaasav kirik” on kuju võtnud. Näiteks Mittelstille külas on üks noor naine, kes tunneb suurt puudust lastekirikust. Ta ei teadnud täpselt, kuidas seda teha, kuid ta leidis abilised ja hakkas lihtsalt tööle. Nüüd tuleb iga kuu lastekirikusse 25–30 last. Nii võib juhtuda, kui inimesed võtavad usu ja koguduseelu oma südameasjaks. Ma arvan, et see on fantastiline! Tulevikus tahame selliseid algatusi aktiivselt edendada.

TÕLKINUD MARIA STRAUSS

Kas vaimulik elab õhust ja Jumala armust?

Sageli arvatakse, et palgast rääkimine on kirikus kohatu, et kirikutööd tehakse usu ja armastuse pärast, küll Jumal ükskord maksab.

Piiblis on aga ainuke majandusküsimus, millega apostel Paulus tegeleb, Sõna kuulutaja ülalpidamine. Näiteks: „Kes läheb iial sõduriks omal palgal?” 1Kr 9:7 või „Sa ei tohi siduda kinni pahmast tallava härja suud!” (1Tm 5:18) ja „Tööline on oma palga väärt.” (2Tm 2:4). Olen Paulusega sama meelt, et „tööline on oma palga väärt” ka kirikus.

Miks on palga ja teenistussuhete selgem reguleerimine vajalik?

Asi on vaimulike majanduslikus toimetulekus ja sotsiaalsetes garantiides. Vaevalt sellist aega kunagi tuleb, mil kiriku palk kedagi rikkaks teeb, küll aga peaks vaimulikele olema tagatud mõistlik majanduslik toimetulek. On selge, et suur palk ei too kedagi jumalariigi tööle. Ka riikides, kus on vaimulikel päris korralik palk, on töötajad puudu. Küll aga ei tohiks saada kehv majanduslik toimetulek takistuseks vaimuliku ameti pidamisel.

Palgaküsimust ei saa lahendada kogudus üksi. Lahendus ei saa tulla ka ainult kirikuvalitsusest, vaja on mõlema poole koostööd. Lihtsustatult: tarkus ja kord, kuidas asju ajada, peab tulema ülevalt, ressursid kogudustelt. Läbi kiriku ajaloo on kohapealne kogudus, kogukond, oma vaimuliku ülal pidanud ja ega see saa teisiti olla ka praegu.

Kunagi on otsustatud, et vaimuliku töötasu täiskoormuse korral peaks olema vähemasti 1,5 miinimumpalka, aga see väga ei toimi. Keegi ei tea täpselt, mis see täiskoormus õieti on. Ka ei ole ilmselt väga palju neid, kes oleksid nõus 1,5 miinimumpalga eest täiskoormusega tööd tegema.

Mingis osas peab ka keskne ümberjagamise süsteem säilima (nagu see meil solidaarsuskasumaksu ja keskkassa toetuste kujul on) ja arenema.

Keskkassast on saanud sisuliselt toimetulekutoetuse maksja. Süsteem võiks olla rohkem töötegemist motiveeriv ja kiriku strateegilisi eesmärgi toetav. Eks ole meie siht ju, et kõik kogudused oleksid teenitud, et keegi ei peaks kiriku ukse kinni panema.

Tulevik on see, et üks õpetaja teenib mitut kogudust ja keskkassa süsteem võiks motiveerida õpetajat endale kolmandat, neljandat, mõnel juhul ehk ka viiendat kogudust võtma.

Alati on ka kogudused, mis on kiriku kui terviku jaoks tähtsad, aga mille teenimine ei ole (mingil perioodil) võimalik ilma välise toetusega. Keegi ei taha neilt, kel hästi läheb, midagi ära võtta. Küsimus on nõrgemate järeleaitamises, et kõik meie kogudused toimiksid.

Ega neis asjus kiireid lahendusi ole. Küll aga oleks vaja kogudustel nende küsimustega tegeleda. Arvan, et koguduse vaimulikule palga maksmine peaks olema iga koguduse ma-

jandusküsimus number üks! Kui jääb raha üle, võib teha ka muid toredaid asju (mitte vastupidi). Kui on Sõna kuulutaja, küll siis koht ka leitakse, kus seda teha.

Olen endiselt arvamusel, et vaimulike palgakorraldusega oleks vaja kirikus senisest tõsisemalt tegeleda. See on küsimus kiriku juhtimisest ja jätkusuutlikkusest, eelkõige maal. Praegu palgakorraldus peaaegu puudub ja iga vaimulik peab ise vaatama, kuidas hakkama saab. Sellistes oludes ellujäämist vaimulikele koolis ei õpetata.

Järjest sagedamini peetakse vaimlikuameti muu töö kõrvalt. Kui mõtleme aga preestriametile seatud hariduslikele nõuetele ja kirikuseadustikust tulenevatele ootustele, siis hobina on seda päris keeruline näha.

Armastame kõnelda kiriku ühtsusest ja kogu maad katvast koguduste võrgustikust. See võrgustik püsib aga liiga palju üksikute vaimulike isiklikul entusiasmil. Soovitus, et äraelamiseks võib vallamajast toimetulekutoetust küsida, noori vaimlikuameti juurde ei too.

Võime ju leiutada kui tahes pidulikke jumalateenistuse korrasid, aga kui pole kedagi, kes seda teenistust peaks, on see tühi töö.

Siinses aastakirjas kirjutab meie Saksa sõber Ralf Gebauer, et nende kirikus kulub personaalikulaks üle 60% eelarve mahust. Meil on palgakulu osakaal kordi väiksem. Nõnda on küsimus pigem selles, mida me tähtsustame. Kiriku kõige väärtuslikum ressurss on pädev ja motiveeritud vaimulik. Kus on Sõna kuulutaja, seal on kogudus ja kirik.

Mõistagi ei ole nende asjadege tegelemine lihtne, aga usun, et vaimulike palgakorraldusega tegelemine võiks olla meie kiriku üks järgmiste aastate prioriteete.

KAIDO SAAK

praost

Praost Kaido Saak ütleb, et kirikutöö kedagi rikkaks ei tee, aga vaesuses ei peaks vaimulik ka elama. FOTO ILLIMAR TOOMET

TIIT SALUMÄE FOTOKOGU

30. oktoobril 2011 andis praost Tiit Salumäe üle EELK koostöömedali dekaan emeritus Ulrich Branerile.

In memoriam

Dekaan emeritus Ulrich Braner

18.10.1937–24.09.2025

Lahkunud on meie praostkondade ja koguduste hea kaasteeline, sõprusuhete ehitaja Ulrich Braner. Tänu temale on meie sõprusuhted Schmalkaldeni dekaanaadiga Saksamaal arenenud ja püsinud.

Lääne praostkonna sõprusuhted said ametliku alguse 1995. aastal, kuid suhtlemine käis juba varem. Titulaarpraost Burchard Lieberg pidas mihklipäeval 1989 Haapsalus pühapäevakooli avajumalateenistuse. Koostööd korraldas aastail 1991–2000 dekaan Ulrich Braner. Sõpruslepingu sõlmisime 6. juunil 1995.

Lääne praostkonnal on läbi aastakümnete olnud tihe koostöö Schmalkaldeni kirikuringkonnaga. Nad on toetanud Lääne praostkonna ettevõtmisi, nende toel hakkas praostkond 1995. aastal välja andma Jõulu-lehte, mis kasvas 1997. aastal aastakirjaks Scripta.

2024. aasta detsembris sõpradele saadetud jõuluteravitust alustas ja lõpetas Braner tähendusliku lausega: „Kõik on juba öeldud.” Ta soovis kõigile valmisolekut, julgust ja Kõige-kõrgema juhatus.

Dekaan Ulrich Braner pani di puhkama tema 88. sünniaastapäeval 18. oktoobril Kasselis.

TIIT SALUMÄE
emeritiipiiskop

Sel sügisel avati Randvere kirikuaias paadipõgenike mälestuskivi. Koguduse ja kogukonna ühist ettevõtmist juhtis Leevi Reinaru (vasakul). Tema kodu on nüüd Randveres, seal on teeninud ka tema isa õp Karl Reinaru. FOTO ENDEL APSALON

Leevi Reinaru lõpetas töö misjonikeskuse juhina

Oktoobris andis õpetaja Leevi Reinaru, kes aastaid teenis mitut kogudust Läänemaal, üle EELK Misjonikeskuse juhi ameti, mida ta oli pidanud peaaegu 30 aastat. Ta ei olnud mitte ainult keskuse esimene juht, vaid ka selle üks rajajaid.

10 Õpetaja Reinaru, palun rääkige misjonikeskuse loomisest.

1990. aastal valmistasime Tiit Salumäe ja Andres Põderiga ette misjoniüritust „Missio Läänemaa”. See kogemus oli nii julgustav, et 1994 korraldasime järgmise. Pidasime misjonikonverentsi Taebla kultuurimaja saalis.

Konverentsi lõpus valiti toimikond ülesandega luua luteri kirikus misjonikeskus. Kui oli vaja otsustada, kes 18-liikmelist toimikonda juhtima hakkab, tegi Eenok Haamer ettepaneku, et Leevi võiks. Minule oli see üllatus, aga ma ei leidnud ka põhjust ära öelda. Nii ta läks.

Kus Eestist väljaspool misjoni tööd tehakse?

Välismisjoni ajalugu on Eestis üle 200 aasta. Taasiseseisvumise järel lähtusime põhimõttest, et me ei alusta midagi, me jätkame pooleli jäänud tööd. Meie misjonärid on töötanud Marimaal, Ingerimaal, Siberis ja Keeniaski.

Milliseid koolitusi misjonikeskus korraldab?

Suurem osa misjonikeskuse tööst on Eestis. Peamine eesmärk on

olla kogudustele partner, koguduste liikmeid motiveerida, koolitada, toetada ja anda teadmisi töötamiseks oma koguduses. Pakume koolitusi, mis süvendavad koguduseliikmete vaimuelu, oskust ja julgust oma usku väljendada; ettekujutust kogudusest ja koguduseliikmete koostöövõimadest. Eriline osa on piibliõppel. Koolitusvaldkonda koordineerib misjonär Liisa Rossi.

Kas kursustele huvilisi jätkub?

Põltsamaa piiblikursuse on lõpetanud 111 inimest, neist seitse on läinud teoloogiat õppima. Huvilised saavad osaleda ka veebis. Koolitustel käib paarsada inimest aastas. Raadioõppes „Piibel kaanest kaaneni” osaleb iga päev võib-olla tuhandeid.

Mida rohkem piiblikursusi ja õppevõimalusi tekib, seda parem.

Misjonikeskusel on ju ka perioodilisi väljaandeid.

Ajakiri Meie Misjon on neli korda aastas veebis ilmuv infoleht. Uut infot avaldame misjonikeskuse kodulehel (misjonikeskus.ee).

Ajakirja Pluss on noored teinud üle 10 aasta, ka see on nüüd veebi kolinud. Rakendatakse *podcast*’i jt suhtlusvorme internetis.

Milline valdkond on olnud teile kõige südamelähedasem?

Peamine on inimene, koguduse liige. Misjonikeskuse ülesanne

on hoolitseda koguduseliikmete kasvu ja arengu eest, kasvatada misjonimeelsust. Motiveerime inimesi ja julgustame neid piiblit lugema, oma usku tunnistama ja koguduses aktiivselt kaasa teenima.

Noortel on misjonis tähtis roll. Plussmeedia on kristlik noortemeedia, mida noored ise teevad. Nüüd moodustati EELKs noortenõukogu, selle juht on noortetöö assessor Mattias Haamer Plussmeedia töögrupist. Ta oli TV7s noortesaate „5pluss” saatejuht.

Pean vajalikuks ka noorte misjonipraktikat, loodan, et aastatega kasvab välja uusi misjonäre, kes on valmis välismisjoni traditsiooni jätkama.

Teie pojad olid ju teie kolleegid misjonikeskuses.

Kui Daniel Reinaru sai autojuhi-lood, alustas ta tööd misjonikeskuses Piiblibussi projektijuhina. Ta on kirjutanud lugusid Cruxile, misjonikoorile, noortekoorile, salvestanud oma stuudios soliste.

Joel Reinaru oli misjonikeskuse evangelist, praegu on ta Mission Europe Estonia juhataja, külastab kogudusi, kuulutab jumalasõna, on äratusjutlustaja andega. Üks noor on selle organisatsiooni kaudu praegu Jaapanis evangelismi koolis. Joel on kaasa teeninud koguduse laste-, noorte- ja muusikatöös, pannud aluse Plussmeedia noortetööle, mis kasvab ja areneb.

Samuel Reinaru on misjonikeskuse büroos juhiabi, ta on õppinud laulmist, teenib kaasa üritusel laulu ja pillimänguga.

Kogu pere on meil kirikutöösse kaasatud. Abikaasa Helle Reinaru on kirikumuusik, ta on ka paljude laulusõnade autor. Doxa koor ja noortekoor on tema ettevõtmisel sündinud. Doxa tähistas sel aastal 39. tegevusaastat.

Misjonikooris laulmine oli 20 aastat meie pere ühistegevus.

Pojad on kogu aeg olnud kirikutöös kaasas ja jätkavad nüüd juba ise sama tööd koos oma perega.

Panite misjonikeskuse juhi ameti maha, kas jätkate vabatahtlikuna?

Ma ei pannud maha, vaid astusin eest ära, et noorem põlvkond viiks seda tööd edasi. Misjonikeskust juhivad oktoobri algusest Äksi koguduse õpetaja Esa Luukkala.

Minu suur töö sellel aastal on olnud arhiivi korrastamine, et uus juhataja saab vaadata dokumente ja näha, kuidas on misjonikeskus toiminud.

Mida olete elus ja töös tähtsaks pidanud?

Väärtustan oma toetavat perekonda, teeme palju ühist kirikutööd. Pean tähtsaks inimeste murede ja mõtete ärakuulamist, suhete loomist ja hoidmist. Olen tänulik kaastööliste ja koostööpartneritele.

ANDRA KIRNA

Külas sõpradel Schmalkaldenis

Oktoobri lõpus käis Lääne praostkonna kaheksaliikmeline delegatsioon Saksamaal Tüüringis Schmalkaldeni kirikuringkonnas, kellega on sõprusuhted kestnud üle 30 aasta.

Tiheda programmi sisse jäid põnev linnaekskursioon, meeleolukas ühine kokkamine ja raamatu „Piibel Köögis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale“ esitlus.

Eesti-teemaline õhtu pakkus omanäolist maitserännakut ja sooja osadust. Õpetaja Mart Salumäe tutvustas Eesti ristiusu ajaloolisi seoseid Saksamaaga ja rääkis meie kirikuelust. Osalesime pidulikul usupuhastuspüha jumalateenistusel Schmalkaldeni linnakirikus, kus nii palved kui ka koraalid kõlasid kõrvuti eesti ja saksa keeles.

Meie külaskäik oli osa sealset oktoobri vältel toimunud üritustesarjast PÜHA, millega tähistati 500 aasta möödumist esimese luterliku pastori ametisemääramisest Schmalkaldenis. Ühiselt tõdesime, et Lääne praostkonna ja Schmalkaldeni kirikuringkonna sõprusuhted on väärtuslikud ja rikastavad mõlemat poolt. Nagu ikka, annavad sellised kohtumised suhetele uut hoogu ja inspiratsiooni tulevikuks. **MARIA STRAUSS**

Lääne praostkonna esindus Schmalkaldenis. Esireas vasakult Berit Aasa, Kaie Jaaniste, Sirje Jätsa, Diana Annabel Ratas, Maria Strauss. Seisavad (vasakult) õpetaja Kristel Engman, dekaan Ralf Gebauer ja õpetaja Mart Salumäe. Pildilt on puudu Tuuli Varik, kes jäädvustas hetke.

Saare-Lääne piiskopkonna juhatuseesimehed said kokku suveseminaril

Piiskopkonna juhatuseesimeeste suveseminarile Pärnu-Jaagupis 11.–12. juulil olid kutsutud kõik Lääne, Pärnu ja Saarte koguduste juhatuseesimehed. Läänemaaalt tulid Pärnu-Jaagupi kogudusemajja Lääne-Nigula ja Nõva koguduse esimehed, esimesel päeval ka Martna koguduse juhatuse liige ja Lääne abipraost.

Üritus oli hästi läbi mõeldud, ette valmistatud ja korraldatud. Teated saadeti kõigile juhatuseesimeestele, kuid osalus oli vähene. Seminar oli igati tulemuslik, pani kaasa mõtlema ja arutlema. Selline osadus on väikestele maakogudustele väga vajalik. Tänapäeva oludes on koostöö teiste kogudustega ainuvõimalik ja rahaliselt soositud. Kogemused ja teadmised

Lääne piiskopkonna juhatuseesimeeste suveseminar peeti Pärnu-Jaagupis.

FOTO LÄÄNE PRAOSTKONNA ARHIIV

on tarkus teel, mida käime. Olen tänulik ja usun, et Tema käib meil eel.

„Ja kõike, mida te iganes palves palute, seda te saate.“ Mt 21: 22

Osalesime avapalvusel kirikus ja ronisime torni, saime teada Pärnu-Jaagupi koguduse tegemistest. Õhtu oli arutelu ja kogemuste vahetamise päralt, kuulsime teiste koguduste tegemistest ja koostöövõimalustest.

Hommikul tegime äikese ja vihmasaju saatel palverännaku pärlirajal, mida aitas mõtestada Pärnu-Jaagupi kellalööja Epp. Iga peatus oli kosutus psalmides ja jumalasõnas.

Päeval kuulasime Pärnu praosti Toomas Nigola loengut PR-teemal: kuidas kasutada koguduses kiirelt uuenevat internetikeskkonda, millised on ohud, mis on AI, kuidas pildistada jts

teemad andsid eneseanalüüsiks mõtteainet. „Mõni paiskab sõnu otsekui mõõgapisteid, aga tarkade keel on terviseks.“ Õp 12: 18

Olen väga tänulik korralduse eest Lääne abipraostile Küllike Valgule. Ei ole lihtne saada ühel ajal ühte ruumi kokku juhatuste aktiivseid liikmeid, aga seda on vaja kõigile, kes teevad südamega koguduse tööd ja kelle armastus on Jeesus. Olen kõigil aastail saanud vajalikke teadmisi ja kasvamist Jumalas.

„Looda Issanda peale kõigest südamest ja ära toetu omaenese mõistusele! Õpi Teda tundma kõigil oma teedel, siis Ta teeb su teerajad tasaseks!“ Õp 3: 5–6

AGNE VIILMA

Lääne-Nigula koguduse juhatuse esimees

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS

Kooli 6, Haapsalu, 90502. Tel 473 7166, haapsalu@eelk.ee, <http://haapsalu.eelk.ee>.

Koguduse õpetaja Mart Salumäe (tel 5346 7922) ja diakon Tiina Kütt.

Õpetaja abilisid Teno Ilves, Kalle Jätsa ja Siim Kallas. Juhatuses esimees Madis Kütt.

IBAN EE811010602003965006 (SEB), IBAN EE44220001120274032 (Swedbank). Kantselei avatud K, R kl 10–14.

Jumalateenistus pühapäeviti kl 11 toomkirikus (teadete kohaselt Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommikupalvus Jaani kirikus.

Elektroniline kuukiri Johannese Sõnumid ilmub iga kuu 1. kuupäeval ja on kättesaadav koguduse kodulehel.

Kirikukohvik „Leib ja Lugu” tõi rahva kokku

Augusti keskel osales Haapsalu Püha Johannese kogudus esimest korda Suure Haapsalu kodukohvikute päeval, avades kirikus ja kirikuaias kohviku „Leib ja Lugu”.

Kahe päeva jooksul käis kohvikus ligi 700 inimest, see oli selle suve rahvarohkeim kogudusesündmus.

Ettevalmistused algasid aga mitu kuud varem ja peale Piibel Kõõgis toimkonna panustas ettevõtmisse ka hulk koguduseliikmeid koos pere­dega. Suur töö tehti kiriku, köögi ja laoruumide korrastamisel ning torni puhastamisel.

Kohvik avati 16. augusti pärastlõunal kontserdiga, kus esines Duo Näkken. Päeva jooksul sai kuulata organist Lia Salumäe orelimängu, õpetaja Kristel Engmani selgitusi piibliaegsest toidumaailmast ja õpetaja Mart Salumäe meenutusi ajast, mil vaimuliku kirjanduse omamine ja levi­tamine oli keelatud. Kohvikuliste seas olid nii haapsallased kui ka külalised teistest linnadest ja välismaaltki, nende seas piiskop Ove Sander.

Kohvikus pakuti roogi äsja ilmunud kokaraamatust „Piibel Kõõgis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale”. Öhtusest kellatorni­kohvikust kujunes külastajate seas tõeline tõmbenumber.

Pühapäevane jumalateenistus peeti samuti kohviku­meeleolus.

„Leib ja Lugu” pakkus erilist atmosfääri Jaani kirikus, mis oma pika ajaloo jooksul on olnud nii viljaait kui ka pühakoda – koht, kus jagatakse nii ihu­ kui ka vaimutoitu. Külalised said osa põnevatest lugudest ja erilisest maitserännakust.

MART SALUMÄE
koguduse õpetaja

Laulupidu vihmas ja valguses

Haapsalu Püha Johannese koguduse toomkoor valmistus XXVIII üldlaulupeoks terve aasta. „Kui jõudsime laulukaa­re alla, tundsin suurt tänutunnet – kõik pingutused olid vilja kandnud,” meenutas dirigent Lia Salumäe.

Pidu saatnud vihm ei rikkunud meeleolu. „Ei mäletagi nii tugevat sadu, aga rõõm ja ühtekuuluvus olid tugevamad,” ütles laulja Anu Turu.

Dirigent Sirje Kaasik kiitis lauljate pühendumust ja kuulajate vastupidavust: „Kontsert oli kõrgel tasemel. Järgmiseks korra­ks võiks mõelda ka tore­dale lavalt allatulemise laulule.”

„Laulukaare all lauldes taju­sin rõõmu ja tänu, et elan maal, kus selliseid pidusid peetakse,” kinnitas koorilaulja Mare Tereping. Lõpuks kinkis Taevaisa päikesekiired ning ühendkoori

Vihm ei riku laulupeorõõmu.

FOTO MART SALUMÄE

„Mesipuu” lõpetas peo valguse ja ühtekuuluvuse säras. „See oli meie pidu,” ütles Lia Salumäe.

„Laulupidu hoiab elus nii meie vaimu kui ka rahvast.”

MARIA STRAUSS

Haapsalu toomkoor käis Riias

Oktoobri viimasel nädalava­hetusel võttis meie koguduse toomkoor ette teekonna Riiga, et osaleda Balti luterlike koguduste 2. koorifestivalil „Tooge valgus maailma!“. Kolmepäevane reis oli täis muusikat, osadust ja tänutunnet.

Koorijuht Lia Salumäe ütles, et reis läks hästi, kava oli tihe ja huvitav. Festival algas reede õhtul kohalike muusikute kontserdiga Riia Pauluse kirikus. Oli orel- ja kellamängu, soolo- ja koorilaulu, värvide- ja valgusmängu. Põnev oli jälgida ekraanidelt festivali­teemaliste liivapiltide valmimist muusika saatel.

Laupäeva hommikul oli Riia Püha Peetri kirikus festivali kooride kontsert, iga koor sai esitada oma lemmiklaulu. Toomkoor lau­lis Martin Kõrberi laulu „Ma olen väike karjane”. Pärastlõunal pani lauljad proovile üle kolme tunni kestnud suurkanterdi peaproov.

Õhtut krooniski võimas muu­sikaelamus – suur festivalikont-

sert koos bändi ja solistidega Riia Jeesuse kirikus. „Kõige raskem oli pikk seismine, aga muusika haaras kaasa. See oli meile täiesti uus kogemus ja kõik andsid oma parima,” meenutas Lia Salu­mäe. Ka koorilaulja Signe Saviiri meelest oli värskendav laulda teistsuguseid laule.

Haapsalu koori toetas ja innustas emeriitpiiskop Tiit Salumäe, kes andis edasi EELK tervitused ja jagas tervituskõnes mõtteid osadusest: „Muusika ühendab meid ühe taktikepi alla. Meie riigid vajavad täna kirikute muusika jõudu, mille sõnum on armastus. Mitte kohustus ei too meid siia kokku, vaid laulu võim.”

Festivali peakontserdil kõ­lasid kolme Balti riigi hümnid ja loomulikult ka luteri kiriku hümn, mida lauldi läti keeles. Lia Salumäe juhatas Eesti hü­mini, mida laulsid kõik kokkutul­nud koorid eesti keeles – see hetk pani südame kiiremini põksuma.

Pühapäeva hommikul teenis toomkoor Riia Püha Gertrudi kirikus koos kahe Läti kooriga. Jumalateenistus oli pikk ja pidu­lik, täis muusikat ja tänu­likkust. Nii mõnegi silmanurgas helkisid liigutuspisarad – laul ühendas ja puudutas südameid.

Ka festivali peakorraldaja Henrijs Kalniņš saatis oma sü­damliku tänu: „See on fantastiline, et saime laulda koos Jumala auks! Laulgem jätkuvalt ja too­gem Tema valgust maailma!”

Haapsalu toomkoor oli sel korral ainus Eesti kirikut esinda­nud koor. Kooripere tundis end oodatuna ja koges, kui eriline on jagada laulurõõmu üle keele- ja riigipiiride.

Suur tänu korraldajatele ja lauljatele, saatjatele, Liale ja meie bussijuhile Margusele!

Ootame põnevusega järgmist kohtumist. 3. Balti luterlike ko­guduste koorifestival on 2027. aastal.

MARIA STRAUSS

Pastoraadimaja Rootsiturul saab tagasi oma ajaloolise ilme

Haapsalu Püha Johannese kogudus alustas 2025. aastal Haapsalu vanalinna muinsuskaitsealas Ehte 4 asuva ajaloolise pastoraadihoone fassaadi restaureerimist.

Maja välisilme taastamise projekti koostas 2023. a arhitektuuribüroo „Looge“. Projekti kohaselt tuleb vahetada maja kõik aknad ja välisukse, eemaldada amortiseerunud välisvooder, proteesida pehkinud seinapalgid, paigaldada tuuletõke ja taastada algses stiilis vooderdus.

Hoovipoolses osas tuleb taastada maja esialgne maht, mis okupatsiooni ajal rohkemalt muudeti, ja taastada maja hoovipoolisel küljel asunud väliterrass. Nii saab ajalooline hoone esialgse värika ilme, muutub polüfunktsionaalselt kasutatavaks ja oluliselt energiasäästlikumaks.

Töö maksumuseks kalkuleeriti 2023. a 170 000 eurot, praeguses vääringus on see juba ligi 190 000. Projekti mahukuse tõttu tuli töö jagada mitmesse etappi.

Esimese etapi tööde (tänavapoolne külg) maksumus on 49 000 eurot, selleks eraldas Muinsuskaitseamet tänavu kogudusele 30 000. See märkimisväärne abi võimaldas tööd alustada. Samal ajal pidi kogudus otsima kaasrahastajaid ja annetajaid, et katta omaosalus 19 000 eurot. Haapsalu linn toetas hoone korrastamist 12 000 euroga.

Õnneks leidis ka teisi suuremaid annetajaid. Kahe välisukse paigaldamist toetasid kaks eraisikut kokku 4000eurose annetusena. Tänavapoolsest üheksast aknast kaks on saanud nimelised annetajad, kokku annetasid nad 2800 eurot. Laekunud on ka üks nimelise aknaruudu annetus 230 eurot. Seega on omafinantseeringu 19 000 eurot koos ja isegi 30 euroga ületatud.

Ehitaja, OÜ Dekkan, alustas tööd tänavu augusti lõpus. Esimese etapi töö anti üle oktoobri lõpuks. Juba praegu rõõmustab vaataja silma Haapsalu peatänavalt ajaloolisele pastoraadile avanev vaade. Tööd aga jätkub

Ajalooline pastoraat enne...

FOTO MART SALUMÄE

...ja nüüd.

FOTO ÜLLA PARAS

veel vähemalt kaheks aastaks, asjaomane taotlus on Muinsuskaitseametile 2026. aastaks planeeritud tööde kohta juba esitatud.

Et projekti esimene etapp ei sisaldanud fassaadi renoveerimisega kaasnevaid hädavajalike sisetöid (nt akna- ja uksepalde siseviimistlus, ühe taastatud välisukse tuulekojas põranda ja

trepiastmete taastamine), on juba sel aastal vaja leida juurde vähemalt 6000 eurot. Seepärast otsime ka nende kulude katmiseks endiselt toetajaid.

Kes on valmis annetama 1400 eurot, saab kaunist muutunud fassaadil omanimelise akna. Kes annetab 230 eurot, saab oma nimega aknaruudu. Nende annetajate nimed jäädvustatakse vastava akna sisemisele raamile kinnitatud nimetahvlil. Kes teeb vähemalt 50eurose annetuse, kantakse toetajate nimekirja.

Pangaülekanodega laekunud annetuste kohta edastab kogudus automaatselt info Maksu- ja Tolliametile, et annetaja saaks tehtud annetuselt tulumaksusoodustust. Sularahas tehtud nimeliste annetuste korral palume samal eesmärgil teatada koguduse kantseleile oma isikukood.

MART SALUMÄE
koguduse õpetaja

Haapsalu + Rendsburg = sõprus ja koostöö

Juuni lõpus olid Haapsalus sõbrad Rendsburgi kogudusest ja linnavalitsusest. Koos koguduse töötajatega arutati tulevase koostöö võimalusi. Haapsalu linnavalitsuses tutvuti noorte- ja haridusprojektidega ning käidi linna lasteraamatukogus.

Sügava mulje jättis külalistele kogukondliku solidaarsuse projekt Rannarootsi muuseumis, kus Haapsalu ja Ukraina naised on juba kolm aastat valmistanud kaitsevörke Ukraina sõjaväele. Saadi osa raamatu „Piibel Kõõgis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale“ esitlusest ja pühapäevasest jumalateenistusest.

Kohtumine kinnistas pikaajalist sõprussidet, rõhutas ühise usu tähendust ja pakkus rohkelt südamlikke elamusi.

Maria Strauss

Kiri algab kirikust

Eesti raamatu 500. aastapäeva tähistati Haapsalu koguduses kahe teemanäitusega: 17. mail peetud muuseumiõõ „Õõs on raamatut“ raames avati Jaani kirikus käsikirjaliste raamatute ja okupatsiooniaja tingimustes ilmunud vaimulike trükiste näitus „Loaga ja loata“ ning Haapsalu toomkirikus piiblinäitus „Kiri algab kirikust“. Näitused pani kokku ja avas õpetaja Mart Salumäe.

Haapsalu Jaani kirikus oli raamatuaasta puhul sisse seatud hubane lugemisnurk, mis leidis tänulikke kasutajaid nii kontserdikuulajate kui ka teeliste hulgas.

Maria Strauss

Taevalikult rikas

10.–13. juulini oli Puhjas kristlik noortefestival JäPe, teemaks „Taevalikult rikas“. JäPe on välja kasvanud EELK kirikunoortepäevadest ja ühendab kristlikke noori vanuses 13–25. Oikumeeniline festival pakub sügavat ja rõõmurohket kogemust usust Jeesusesse Kristusesse.

Olin tänavu korraldustiimis, vastutades lavakujunduse ja pildistamise eest. See oli minu neljas JäPe, kuid mu õed Gloria (14) ja Grete (12) osalesid esimest korda.

Kõige liigutavam hetk oli minu jaoks õhtupalvus Puhja kirikus, mida viisid läbi Hetek ja Mattias Haamer. Laulsime kitarri saatel ülistuslaule, tunda oli Jumala rahu ja osadust.

Seminarides räägiti sellest, mis teeb meid tõeliselt rikkaks. Väikerühmades arutati kuuldot, Vembu-Tembu turul punuti patse, tantsiti haikala kostüümis Baby Shark'i järgi ja müüdi kooki – magus teeb rõõmsaks ka vihmasajus.

Rahel Aurelia Strauss

Piibel Köögis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale

Haapsalu Jaani kirikus esitleti 28. juunil raamatut „Piibel Köögis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale”. Raamatu andsid välja Piibel Köögis MTÜ ja Haapsalu Püha Johannese kogudus. Tegemist on teadaolevalt esimese eestikeelse raamatuga, mis ühendab toiduvalmistamise ja vaimulikud mõtisklused.

Kirikusse saabunud külalisi ootas kaunis pidulaud, mis sümboliseeris raamatu kaht põhitelge – ühtviisi tähtsad on nii vaimutoit kui ka ihutoidus.

Pastor Mart Salumäe andis pärast tervitust sõna projekti juhile vikaarõpetaja Kristel Engmanile, kes kutsus enda kõrvale ka teised raamatu autorid. Engman tutvustas teost kui kümneaastase ühise teekonna tulemust, mis algas Haapsalu koguduses piiblilugemise ja toiduvalmistamise õhtutest. Ta toonitas, et nii nagu Jumala sõna toob inimesed kokku, toob ka toit inimesi kokku. Omamoodi sümboolseks pidas ta, et teos sai kaante vahele just eesti raamatu aastal, mil tähistati 500 aasta möödumist esimesest eestikeelsest trükisõnast.

Pidulikul sündmusel kõneles emeritpiiskop Tiit Salumäe, Lääne praost Kaido Saak pidas

Koos koguduse õpetaja Mart Salumäega on ühispildil raamatu autorid: (paremalt) Kaie Jaaniste, Kristel Engman, Angeliina Schwindt, Kalle Jätsa, Sirje Jätsa ja Maria Strauss.

FOTO ADA PETERSON

lühikese piiblitunni. Muusikalise vahetunde pakkus organist Lea Salumäe, esitades just selleks päevaks loodud söögilaulude-teemalise improvisatsiooni.

Pärast vaimutoidu nautimist kutsuti kõiki maitsema paradii-

siaia õunakooki, leedriõielimo-naadi ja maasikaid.

Raamatuesitus peegeldas sõnumit, et inimene vajab nii vaimu- kui ka ihutoitu – ja kaas-lasi, kellega seda osadust jagada.

MARIA STRAUSS

„Piibel Köögis. Maitse-rännakud Haapsalust Pühale Maale” sai ilmuda ainult tänu heasüdamlikele ja suure-meelsetele annetajatele: Haapsalu linn, Eesti Kirikute Nõukogu, EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus, sõpruskogudused ja arvukalt eraisikuid.

Aitäh kõigi rahaliste an-ne-tuste, heade mõtete ja palvete eest!

14

EELK HANILA PAULUSE KOGUDUS

Kase 2-1, Virtsu, Lääneranna vald, 90101 Pärnumaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), hanila@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Andrus Eilaste
IBAN EE352200001120081940 (Swedbank). Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.30

„Säärane mulk” Hanila kirikus

18. augustil kirjutati Hanila kirik Eesti filmiajalukku – nimelt oli siin Eesti uue mängufilmi „Säärane mulk” võttepäev.

Filmimeeskond tuli kiriku juurde juba hommikul kell kaheksa. Kiriku kõrvale parkimisplatsile aeti reka tohutu suur järelhaagis, mille üks külg nihkus väljapoole. Lähemal uurimisel osutus see kostümeerijate ja grimeerijate tööruumiks. Sealsamas

kõrval seisis veel üks väiksem haagis, seal käis toitlustamine.

Kohapeal oli palju rahvast – paarkümmend filmimeeskonna liiget ja teist niisama palju taustanäitlejaid.

Et filmi tegevus käib aastal 1870, pidid kostümeerijad kõigile taustanäitlejatele leidma ajastutruud riided, seejärel asusid grimeerijad salvide ja pulbritega tuunima näitlejate välimust.

Tulemus oli hämmastav, olime tõesti liikunud ajas 150 aastat tagasi!

Pika päeva võtted võib mõtteliselt jagada kolme ossa. Alguses peasaliste stseen kirikus, seejärel koguduserahva sisenemine kirikusse ja näitlejate stseen kiriku uksele. Juba hämarduvas augustiõhtus tehti uuesti paar stseeni koos koguduserahvaga kirikus.

Ka selle loo autor osales terve päeva massistseenides. Pean ütlema, et filmis mõne põgusa hetke ülesvõtmine on tegelikult hämmastavalt pikka aega nõudev tegevus. Nii sain lihtsa koguduseliikmena kiriku peauksest paarkümmend korda uuesti ja uuesti siseneda. Seepärast, et näitlejad pidid jälle ja jälle oma teksti ütlema või kostis mikrofonidesse eemalt maanteelt liiklus-

müra. Pingeliseks tegi asja seegi, et iga kord tuli käituda täpselt nii nagu eelmisel võttekorral, sest üles võeti eri võttenurkade alt.

Õhtupoole salvestati paar jumalateenistuse episoodi koos kogudusega. Lõpetuseks pandi kogudus veel laulmagi. Muusik Tiit Kikas, kes oli ise kohapeal ja kehasust kohalikuks organistik, õpetas meile paarist salmist koosneva omaloomingulise koraali, mis siis koos meie püüdliku kaasalaulmisega filmilindile jäädvustati.

Sellega oli pikk tööpäev lõppenud. Õues oli juba pime augustiõhtu, kell näitas 22.

See on hämmastav – pikk päev ja palju tööd, millest vaataja ette jõuab vaid paar minutit. Aga eks nii see filmimaagia sünnigi.

Koguduse vaimulikuna olen arvamisel, et sellel päeval toimunu on suure väärtusega nii Hanila kogudusele kui ka siinsele maanurgale. Filmilindile jäädvustati Hanila kirik AD 2025 (kuigi tegevus toimub umbes 150 aastat tagasi kuskil Lydia Koidula noorusmail).

Usun, et ehk ei jää meie külad ja kirikud päris tühjaks, kui meie kodukohta satub aina uusi inimesi, uusi loojaid.

„Säärane mulk” on värvikas ja rahvalik ajastufilm Lydia Koidula, Eesti esimese algupärase näidendi „Säärane mulk ehk Sada vakka tangusoola” alusel. Film toob ekraanile ärkamis-aegse Eesti külaelu kogu selle huumori, armumängude ja maaostu-afääridega.

Peaosades astuvad üles Maria Teresa Kalmet Lydia Koidulana, noori armastajaid Maiet ja Märti mängivad Amanda Rebeca Padar ja Leonhard Sass Taalmaa. Ennrollis on Märt Koik, isa Peeter on Päärü Oja ja ema Anne on Piret Krumm. Kaasa teevad ka Jan Uuspõld, Ago Anderson, Raimo Pass, Alexandr Domowoy ja Magnús Mariuson.

Filmi lavastab Ergo Kuld, stsenaarist on Ott Kilusk. Film jõuab kinolinale vabariigi aastapäeva kanti eeloleval aastal.

LEMBIT TAMMSALU
koguduse õpetaja

Peaosalisi mängivad Amanda Rebeca Padar ja Leonhard Sass Taalmaa.

FOTO LEMBIT TAMMSALU

EELK KARUSE MARGAREETA KOGUDUS

15

Kinksi küla, Lääneranna vald, 90130 Pärnumaa, karuse@eelk.ee
Koguduse õpetaja Meelis Malk, tel 502 1305
Juhatuse esimees Elvira Saat, tel 5569 3821. IBAN EE231010602006745003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14

Karusel on taas oma õpetaja

Suur Looja on Karuse kogudusele andnud ühe hea aasta – koguduse ajalukku jääb sellest üks suur ja mitu väiksemat sündmust.

Aasta tagasi tundus, et kogukonnas saab misjonit teha, inimesi ette valmistada millegi uue tulemiseks ja see uus tuli! Nimelt sai kogudus üle saja aasta jälle päris oma õpetaja. Viimati oli kogudusel oma õpetaja, Ernst Lüdig, aastail 1925–1941, konsistoorium kinnitas ta õpetajaks 11. juunil 1925.

Nagu sajand tagasi, määras konsistoorium ka tänava juunis Karuse kogudusele õpetaja – Meelis Malki. Sellega oli päri ka koguduse nõukogu ja 16. juunist on Karuse kogudusel päris oma õpetaja.

See oli suur päev kogudusele ja kogukonnale! Karusel on nüüd ametis Karuselt pärit mees,

kelle Saare-Lääne piiskop Anti Toplaan karusepäeval, 13. juulil ametisse seadis. Karusel pole sada aastat olnud sellist luksust nagu oma õpetaja. Pean tunnistama, et see oli 2013. aastal minu teoloogiaõpingute alustamise üks eesmärgid – Karuse peab saama oma õpetaja.

Teine suurem sündmus oli, et kogudus sai muinsuskaitsele toetuse kooriruumi katuse ja sokli renoveerimiseks-parandamiseks. Suur tänu OÜ Rändmeistrile ja Juhan Kilumetsale, kes oma meeskonnaga selle töö ette võttis, kiiresti ja korralikult töö ka tegi.

Muidugi teevad muret kõrvalolevad avariilised kontraforsid, aga kes pisku üle ei rõõmusta, ei saa loota edenemisele. Loodetavasti on Karuse kirikule ja kogudusele jõudnud kätte soosingu-aeg. Seda näitavad kõik märgid. Koos

Meelis Malki ametisse seadmine.

FOTO ILLIMAR TOOMET

looduskaitsetoetusega saame rahaliselt kenasti hakkama ja loodetavasti taastab ka uus, vastavalitud omavalitsus koguduste tegevustoetuse, mis paaril viimasel aastal oli soiku jäänud.

Võime olla aastalõpupalvusel tänulik Jumalale ja inimestele, kes meid on aidanud. Just nõnda, nagu me ise aitasime Matsalu loodusfilmide festivali, paludes

sügisese pööripäeva palvusel 22. septembril kell 21.16 festivalile õnnistust ja Jumalaga kooskõla. Oli imeline alustada kirikus koos festivali peakorraldaja Maris Altmanni ja toetajatega seda teekonda.

Õnnistatud adventi- ja jõuluaega, hea Karuse kihelkonna ja kaugema kandi rahvas!

MEELIS MALK
koguduse õpetaja

EELK KIRBLA PÜHA NIKOLAUSE KOGUDUS

Kirbla, Lääneranna vald, 90201 Pärnumaa, tel 511 8419 (hooldajaõpetaja), kirbla@eelk.ee, <https://kirbla.eelk.ee>
Koguduse hooldajaõpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Maie Rein
IBAN EE05220001120113326 (Swedbank), IBAN EE581010602016036003 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15

Kirbla kiriku tornis helisevad uued kellad

Juuli viimasel pühapäeval, 27. juulil pühitses praost Kaido Saak Kirbla kiriku uued kellad. Järgnenud kontserdi sisustas Liis Marie Alt vaimulike lauludega. Kölasid tänusõnad suurtoetajaile Virve ja Kaido Pichenile ning kõigile teistele, kelle abiga ettevõtmine teoks sai. Et kellahääl ei ununeks, said kõik kohalolijad kingituseks tähtpäevale pühendatud meene, väikese kellukese.

Kirbla Püha Nikolause kiriku tornis helisevad nüüd kolm uut kella. Varem Saksamaal Düsseldorfis linnaosa Garathi Lootuse kirikule (Ev. Hoffnungskirche) kuulunud kellad soetati 2021. aastal. Düsseldorfis lähedal tegutsev enam kui 300aastase ajaloo Gescheri kellakoda valmistas kellade jaoks tammepuidust kellatooli (raamistik, millel kellad tornis ripuvad) ja oli suureks abiks kellade Eestisse toimetamisel.

Paar aastat ootasid kellad tornitöstmist laoruumis, mida OÜ Kirbla meile lahkelt kasutada andis. 9. juulil 2025 tõstis kellameister Toomas Mäeväli kellad torni ja paigutas kellatoolile.

Seni on Kirbla kiriku tornis helisenud Gottwert Körneri 1762 valatud kell. Kahjuks pole selle algne kõla säilinud, sest aja jooksul on kell saanud mõra ja seda on keevitatud. Ka vana kell on endiselt kiriku tornis ja seda on võimalik helistada.

Seega on kiriku tornis praegu tervelt neli kella. Kui varem said huvilised ronida üles torni, et näha Kirblat ümbritsevat maastikku, siis nüüd on see päris keeruline, sest kellaruumis ei ole enam liikumisruumi.

Kokku on kellade soetamiseks ja paigaldamiseks kulunud 25 003 eurot. Kõik see on saanud võimalikuks hea tahtega annetajate toel! Kogudus saab nimepidi nimetada peaaegu 30 toetajat, kuid neile lisanduvad kümned annetajad, kes on oma toetuse pannud nimetult korjanduskasti.

Kellade lugu ei ole aga lõppenud. Et kellade hääl paremini kostaks, tuleb paar torniluuki asendada ribiakendega. Kellatorni minek on praegu üsna keeruline ja eeldab korralikku füüsilist vormi. Et kellade helistamine oleks lihtsam, tahab kogudus edaspidi

FOTO ILLIMAR TOOMET

Et kiriku tornis on nüüd neli kella, on torn külastajaile kitsaks jäänud.

varustada kellad elektrilise löögisüsteemiga (kaabeldus, mootorid, juhtsüsteem). Ribiakende ja elektrisüsteemi maksumus on kokku ligi 8500 eurot. Oleme tänulikud kõigile toetajaile, kes sellesse oma panuse annavad.

Remonti vajab ka kirikuhoone ise. Toetajate abiga on viimasel aastatel korrastatud kiriku aknad, paigaldatud automaatne

tuulutussüsteem, restaureeritud altarimaal. Üks edukas Eesti ehitusettevõtte, mille juhtide esivanemad on Kirblast pärit, on pannud öla alla, et koostada kiriku remondiks vajalik projektdokumentatsioon. Kui see lähema paari aasta jooksul valmib, tahame hoone korrastamist jätkata.

ILLIMAR TOOMET
koguduse õpetaja

EELK KULLAMAA PÜHA JOHANNENE KOGUDUS

Kullamaa, Lääne-Nigula vald, 90701 Läänemaa, tel 5305 5761 (õpetaja), 527 3594 (juhatuse esimees)
kullamaa@eelk.ee, <https://kullamaa.eelk.ee>
Koguduse õpetaja Kari Antero Tykkynen, juhatuse esimees Ants Lipu
IBAN EE881010602003964007 (SEB). Jumalateenistus igal pühapäeval kl 11

Kullamaa särav muusikasuvi Looja kiituseks

Kullamaa koguduse pika traditsiooniga muusikasuve meenutades on kohane mainida Martin Lutheri põhimõtet: „Teoloogia kõrval omistan ma muusikale olulise positsiooni ja kõrgema au.“

Äsja uue katusekatte saanud kiriku võlvide all andsid meie anderikkad muusikud Looja kiituseks seitse suurepärase

kontserti. Avaakordiks oli prof Andres Uiho orelikontsert Rudolf Tobiase sünniaastapäeva puhul. Carl August Tanton 171aastaselt pillil virtuoosselt esitatud kava võttis publik vastu tänuaplausiga. Järgnenud vestlusõhtul kogudusemajas kõneles rohkearvulisele kuulajaskonnale teoloogiadoktor, emeriitprofessor Arne Hiob tee-

mal „40 päeva ülestõusmisest ja Õlimäe tähendus maailma ajaloos“. Käidi helilooja kalmul, kirikus süüdati Tobiase mälestuseks küünlad.

Jaanikuu teisel laupäeval musitseeris Kullamaal varajase muusika ansambel Cantores Vagantes. Oma ala meistrid löid muusikaõhtuks erilise vaimuse.

Reet Sukk barokk- ja plokkflöödil, Taavi-Mats Utt samuti plokkflöödil ning klavessiinivirtuoos Reinut Tepp oma kavaga „Kergelt keerukamate sonaatide õhtu“ andsid unustamatu elamuse.

28. juunil kõlas Kullamaa kirikus särav vaskpillimuusika – kontserdi andis ammu oma headuses tuntud Rapla pasu-

nakoor. Rahvusooperi Estonia kauaaegse trompetisti, õpetaja ja orkestrijuhi Aigar Kostabi käe all tegutsev kollektiiv on suurepärase näide hea tasemega orkestrimängust. Kavas olnud helid kandusid läbi kirikusaali avatud uste kaugele, kaugele.

Väga andekas muusik Tiit Kiik pani heinakuu alguses täie hiilgusega kõlama meie kiriku orelil. Professor Hugo Leppnurmepilane on Kullamaa muusikasõpru varemgi rõõmustanud. Nii ka seekord, tänuks kuulajate kauakestev aplaus ja meened koguduse õpetaja Kari Tynkkyneni poolt.

26. juulil musitseeris Kullamaal ansambel Art Trio. Rahvusooperi Estonia orkestri muusikuist koosneva ansambli kõlapilt ja stiil näitas nende loomingu juhi Toivo Undi suurt austust džässmuusika vastu. On ju tegemist muusikuga, kes ligi 50 aastat on mänginud Estonia orkestris kontrabassi ja olnud aastakümneid meie džässmuusika juhtiv bassist.

Lõikuskuu kontserdi tegi eriliseks peaesineja, Haljala koguduse vaimulik Ahti Bachblum. Muusikasõpradele on

Ahti ammu teada kui andekas laulja ja pianist. Neid kauneid kunste õppis ta enne vaimulikute valimist. Kontserdikavas „Käimata teed“ sekundeerisid talle eesti filoloog ja laulja Heli Vahing ning trompetisolist Loit Lepalaan. Hästi õnnestunud kontserdil jäi kõlama kiitus Suurele Loojale.

Suviste kirikukontsertide lõppakordi andis orelikunstnik Aivar Sõerd – Haapsalus sündinud, Tartu ülikooli, Eesti muusika- ja teatriakadeemia haridusega riigiametnik. Prof Andres Uibo õpilase esinemine oli kindel ja meisterlik. Frescobaldi, Buxtehude, Sweelincki, Bachi, Karg-Elerti ja Rudolf Tobiase loomingust koostatud kava andis Kullamaa muusikasuvele väärilise lõppakordi.

Olgu veel mainitud, et nagu tavaks on kujunenud, mälestati 29. oktoobril Rudolf Tobiase surma-aastapäeva. Süüdati küünal, musitseerisid flöödisolist Anne Jalakas ja orelikunstnik Külli Erikson.

Muusikaõhtud korraldasid Kullamaa koguduse juhatuse tegusad liikmed Ants Lipu, Margus

Kullamaa kirikus oli suvel rohkesti kontserte. Pildil on Estonia orkestrandid ansambliga Art Trio.

FOTOD KATRE KULLER

Jehe ja koguduse väsimatu õpetaja Kari Tynkkynen. Südamlik tänu esinejale ja austusavaldus orelimeistrile, heale Kullamaa sõbrale Ago Tindile, kelle hool ja armastus hoiab meie väärikat orelit mängukorras.

Lõpetuseks saksa helilooja ja kantori Georg Rhau mõtteavaldus: „Muusika on jumalik anne, mis läbib kogu loomise protsessi *ab initio mundi* (maailma algusest peale). Et inimene on ainus olevus, kellele loomisel anti hää ja sõna, siis inimese kohus on Loojale selle eest nii sõnas kui muusikas tänu anda.“

LOIT LEPALAAN
koguduse liige

Suvised kirikukontserdid lõpetas orelikunstnikust riigikogu liige Aivar Sõerd.

17

EELK LIHULA ELIISABETI KOGUDUS

Tallinna mnt 11, Lihula, Lääneranna vald, 90303 Pärnumaa, tel 5691 5347 (õpetaja), lihula@eelk.ee
Koguduse õpetaja Kaido Saak, juhatuse esimees Raili Küttmann
IBAN EE032200001120076599 (Swedbank)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 11

Kiriku maised mured ehk koguduse majandamisest

Siinses praostkonna aastakirjas kirjutame lähemalt koguduse majandamisest. See on kiriku elu valdkond, millest pole just väga palju räägitud. On arvatud, et pühakoda ja rahast kõnelemine hästi kokku ei sobi. Samal ajal aga täidab kogudus oma Issandalt saadud ülesannet siin maises maailmas, kus valitsevad oma reeglid.

Juba aegade alguses seadis suur Looja selle maailma toimima kindla korra järgi. Asjad said paika nõnda, et kõike oleks parasjagu, et kõiges valitseks toimiv tasakaal. Vahel nimetame seda loodusseaduseks. Sellele vaadates võis Looja tõdeda – kõik sai

väga hea. Kui kõik oma kohtadele sai, anti see inimesele hoida ja valitseda. Valitsemine tähendab majandamist ja aegade algul paika pandud loodusseadused kehtivad kindlalt ka majanduses. Midagi ei sünni iseenesest. Kui tahad midagi saavutada, tuleb midagi teha. Igal sammul on tagajärg ja kõik tuleb ringiga tagasi.

Suurem osa tänapäeva majanduse hädadest saab alguse sellest, et püütakse toimida loomisseadusi ignoreerides.

Et inimesel võiks kõik hästi korda minna, andis Looja talle juhised, käsud. Need ei ole inimese piiramiseks või kiusamiseks, vaid selleks, et ta võiks olla

õnnelik, et tema elus valitseks harmoonia, et oleks all maa peal nagu ülal taevas. Seda head nõu on Loojal iga eluvaldkonna tarvis, sh majandamise ja rahaga ümberkäimise tarvis.

Piiblräämatusest on neist asjust päris palju juttu. Näiteks. „Päevilise palka ära hoia enese käes üle öö hommikuni, anna see temale enne kui päike loojub.“ (3Ms 19: 13) „Kes teie seast, tahtes ehitada torni, ei istuks enne maha ega arvutaks kulusid, kas tal on kõik vajalik selle lõpetamiseks?“ (Lk 14: 28). „Kes ei taha töötada, argu ka söögu.“ (2Ts 3: 10). Piiblräämatust võib leida palju muidki väärt majandustarkusi.

Mõni naljahammas on vahel öelnud, et ega kirikul maiseid muresid ole, et Jeesus tegi ju veest veini, söötis viie leiva ja kahe kalaga viis tuhat meest. Kuidas teie nüüd ei saa? Nii see tõepoolest on, et jumalarahvas on läbi aegade võinud kogeda Issanda hoolt ning suuremaid ja väiksemaid imesid. Tõsine ristiinimene aga ei jää kunagi pelgalt sellele lootma. Ta on ikka lähtunud põhimõttest, et teeme meie ise kõik, mis meie võimuses, küll siis selle, kus meie jõud ja tarkus üle ei käi, võime usaldada Tema hoolde. See on kokku võetud elutarkuses – palveta ja tööta.

Lihula muusikapäevade lõppkontserdil andsime heale sõbrale Ralf Gebauerile üle koostöömedali.

FOTO KAIDO SAAK

Kaido Saak ja emeritiipiskop Tiit Salumäe peavad hooldekodus teenistust.

FOTO KOGUDUSE FOTOKOGU

18

Nagu iga muu MTÜ, vastutab ka iga kogudus ise oma majanduselu korraldamise ja toimetuleku eest. Iga kogudus peab ise oma vaimulikule palga maksuma ja korras hoidma oma pühakoja.

Meie koguduste üks suuremaid kulusid on vanade väärikate pühakodade korras-hoidmine. Lihtne ülesanne see ei ole, aga sellega on vaja järjepidevalt tegelda. Näiteks oleme Lihulas juba päris mitu aastat tasapisi renoveerinud kiriku aknaid. Ka tänava said uuen-duskuuri kaks suurt vitraaži-dega akent. Töö läks maksuma 17 881 eurot. Tundub päris suur summa, keskmine Lihula

korter maksab enam-vähem niisama palju.

Muinsuskaitsealuste hoonete remont ongi kallis. Vanad kirikud on kultuuriväärtustena meie kõigi ühine pärand, see on vaja järgmis-tele põlvedele edasi anda. Kirikute kriitilisemaid remonditöid toetab riik muinsuskaitseamet kaudu. Ka meie kiriku akende remondi-rahast suurem osa tuli sealt.

Iga sellise ettevõtmisega kaasneb ka koguduse oma-osalus. Tuleval aastal loodame ühisel jõul korda teha kaks järg-mist akent. Kes on valmis seda ettevõtmist toetama, võib julgelt ühendust võtta või koguduse pangakontole annetuse teha!

Koguduste peamine tuluallikas on liikmeannetused, annetused ametitalituste eest ja vara ma-jandamine. Ka ajalooliselt on ki-rikumõisate majandamine olnud koguduste põhiline tuluallikas, millest on ülal peetud vaimulikku tööd. Paraku jääb maal inimesi jär-jest vähemaks ja seda tähtsamaks muutub vara heaperemehelik ning tulus majandamine. Õnneks selleks võimalusi on.

Omandireformi käigus said ko-gudused tagasi kunagi neile kuu-lunud maad, mis nüüd on rendile antud. Ka meil Lihulas on mitmed kogudusele kuuluvad hooned juba aastaid heade rentnike kasutada ja teenivad nõnda kogudusele tulu.

Väga tähtis on, et väärtu-sed meie elus seisaksid õiges järjekorras. Hingevaenlase üks kavalamaid trikke on ajada ini-mese pea sassi nõnda, et kaob arusaamine, mis eksisteerib mille jaoks. On päris selge, et koguduse majandustegevus omandab mõtte siis, kui see aitab kogudusel täita tema põ-hiülesannet – kuulutada evan-geliumi. Mateeria peab olema kindlalt vaimu teenistuses.

Õnnistatud majandamist tae-va juhtnööre järgides meile kõi-gile, nii kodus kui ka koguduses!

Häid pühi ja edukat uut aastat!

KAIDO SAAK

praost, Lihula koguduse õpetaja

EELK LÄÄNE-NIGULA PÜHA NIKOLAUSE KOGUDUS

Nigula tee 1, Lääne-Nigula vald, 90807 Läänemaa, laane-nigula@eelk.ee, <https://laane-nigula.eelk.ee>
Koguduse õpetaja Kristo Hüdsi (tel 5695 2758), diakon Lev Lekarkin, juhatuse esimees Agne Viilma (tel 5198 7082)
IBAN EE491010602004146002 (SEB), reg nr 80208312

2025. aasta: röömust, sõprusest ja tänust kantud teekond

2024. a nigulapäeval 6. det-sembril ilmus kauaoodatud raamat „Lääne-Nigula kihelkon-na lugu” – kaunis panus alanud Eesti raamatuaastasse. Tänavu möödus 500 aastat esimese eestikeelse raamatu ilmumi-sest. See oli luterlik käsiraamat, millest on osaliselt säilinud Tallinna pastorete Simon Wan-radi ja Johann Koelli tõlgitud katekismus, trükitud Saksamaal Wittenbergis 1525.

Just Wittenbergis õnnestus minulgi 2024. aasta 2.–16. no-vembrini osaleda Luterliku Maa-ilmaliidu rahvusvahelisel vaimu-like õppeseminaril, kus uurisime dr Martin Lutheri tekste. Osales 21 vaimulikku 16 riigist üle maa-ilma, olin ainuke eestlane. Sealt saadud kogemus avas mu silmad mõistmaks, kui luterlik on eesti kultuur ja keel. Võime uhkusega öelda, et oleme läbi ja lõhki luter-lik rahvas. Seda identiteeti tasub

hoida ja meeles pidada Hando Runneli sõnu „Kiri algab kirikust, rahvas algab raamatust.”

2024. a jõuluaeg tõi palju röömu. Meie kirikuis oli tava-lisest rohkem rahvast. Kõik Lääne-Nigula kihelkonna koolid pidasid kirikus koos koolirah-vaga jõuluhommikuid. Palivere kooli vanemate klasside õpila-sed ronisid karge talveilmaga isegi kirikutorni, et nautida päikselist vaadet. Oru lasteai

lapsed kaunistasid jõulupuud ja laulsid jõululaule. Liigutav oli kuulda jõuluõhtul lapsi kirikus vanematele ütlemas: „Me oleme siin kirikus käinud!”

Jaanuaris külastas Lääne-Ni-gula kogudus Espoonlahti sõp-ruskogudust Soomes. 19. jaanua-ril seati seal ametisse koguduse abiõpetaja dr Niko Huttunen, Helsingi ülikooli endine Uue Testamendi eksegeesi õppejõud. Niko on jutlustanud ka Lääne-Ni-

gula kirikus 2024. a sõpruskoguduste päevade puhul.

25. jaanuaril tegi kogudus väljasõidu Tallinna. Käisime Niguliste muuseumis, kus on eksponeeritud Lääne-Nigula kirikust pärit vara: eelmise altari kolm figuuri ja haruldane 15.–16. sajandi ristimisvaagen üksarvikuga. Käisime ka EELK Misjonikeskuses, mida tutvustas meile õpetaja Leevi Reinaru. Õhtu lõpetas „Lootuse aja“ festivali avajumalateenistus Oleviste kirikus. Seal teenisid eri kirikute juhid, sh peapiiskop Viilma.

Kevad ja suvi möödusid Lääne-Nigulas tempokalt. 21. aprillil loeti kirikus ühiselt Meie Isa palvet, see oli osa üle-eestilisest palvehetkest. 24. aprillil oli kalmistute korrashoiu teemal muinsuskaitse teabepäev. 25.–27. aprillil käis koguduse delegatsioon Raahes (Soome), kus seati ametisse uus peaõpetaja Teemu Isokääntä.

4.–6. mail osalesin Alfa kursuse juhtide konverentsil Londonis, kus jagati Alfa kursuse kogemusi rahvusvahelisel tasandil. Olime seal koos Tartu Maarja koguduse vaimulike pastor Timo Švedko ja diakon Urmas Saupõlluga. Alfa kursus on üks leerikursuse formaate, mis on välja kasvanud anglikaani kirikust ja mida kasutatakse ka teistes konfessioonides. Pastor

Heldur Kajaste ja pastori, Soome Alfa tegevjuhi Panu Pitkäneni julgustusel alustasime ka meie sel sügisel seda kursust.

Mai lõpus tegime jalgrattamatka Vormsi, osales 36 rändurit. Suvel külastasid meid noorterühmad Soome ja Saksamaa sõpruskogudustest.

Muinsuskaitseametilt saime kolm toetust kiriku katuse ja uste projekteerimiseks ning hauptlatsi korrastamiseks. Kiriku katuse seisund osutus esialgu arvatust kriitilisemaks ja vajab kiiret lahendust.

23. juunil tähistasime palvusega Vabadussõja ausamba juures maakaitsepäeva ja võidupüha. Suvel oli veel noortelaager „Lifest“, kus osales ligi 50 noort. Kogudus lõi kaasa Leediküla mõisnikupere hauptlatsi korrastamisel, korda tehti ka pastoraadi trepp.

Sügis suunab pilgu tänuhankusele. 20. septembril oli maal elamise päeva puhul meie kirik külastajaile avatud, sai ka tornironida. 27.–28. septembril võõrustasime Hakarpi sõpruskogudust Rootsis. Külastasime koos Läänemaa kirikuid, meenutasime üle 30 aasta kestnud sõprust.

5. oktoobril tähistasime Lääne-Nigula Vabadussõja ausamba 95. aastapäeva mälestuspalvuse ja tänujumalateenistusega. Kaasa teenisid Hageri kogudu-

Oru lasteaia jõuluhommik Lääne-Nigula kirikus. FOTO KRISTO HÜDSI

se õpetaja Jüri Vallsalu, kammerkoor Lambertus ja Hageri pasunakoos. Pärast teenistust pakkusime pastoraadis lõunat ja vaatasime lühifilmi ausamba taasavamisest 1989. aastal.

Algasid Alfa kursus ja pühapäevakool. 18. oktoobril osalesime festivalil „Lootuse aeg“, mille sisu ja sõnum puudutas kõiki. 9. novembril oli isadepäevale pühendatud orelikontsert, musitseerisid Viktoria Lehtmetts ja Eve Lend.

Meenutuseks üks õpetlik kogemus. Ühel septembri pühapäeval tulid pastoraadi ette kaks väikest tüdrukut ja küsisid: „Kas me tohime täna kirikusse minna?“ Loomulikult vastasin jaatavalt. Nad istusid esimesse pinki, jälgisid huviga toimuvat

– olid ehe näide lapse siirusest ja julgusest. Kui selgus, et ühel lapsel oli jäänud jope pastoraati, aitas mu tütar neid omal algatusel rõõmuga. See väike seis tuletab meelde, et laste ausus ja abivalmidus võivad olla suurim eeskujud täiskasvanuile.

Kinnitagu meidki Jumala enda sõna eluteel: „Laske lapsed minu juurde tulla, ärge keelake neid, sest selliste pärast on Jumala riik! Tõesti, ma ütlen teile, kes iganes Jumala riiki vastu ei võta nagu laps, ei saa sinna.“ Mk 10:14–15

Tänumeega võime vaadata lõppenud kirikuaastale, mis tõi kogudusele rõõmu ja katsumusi, aga ka uut lootust.

KRISTO HÜDSI
koguduse õpetaja

19

EELK MARTNA PÜHA MARTINI KOGUDUS

Martna, Lääne-Nigula vald, 90601 Läänemaa, tel 5809 3633 (õpetaja)
Koguduse hooldajaõpetaja Küllike Valk, juhatuses esimees Anu Huusi
IBAN EE051010602003962009 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 12

Martna lapsed istutasid metsa

Martna kooli lapsed ja õpetajad panid sel kevadel Martna koguduse maa peale Martnast Saanika poole tee äärde maha tuhat kaseistikut.

„Kümne kaupa kotis: sada kotti,“ ütles Martna ja Ridala kirikuõpetaja Küllike Valk. „Istutas terve koolipere maast madalast lõpuni välja.“ Lastel läks istutamise peale kolm tundi. „See lapike metsa paistab koolimaja aknast kätte,“ sõnas Valk.

Tänutäheks said lapsed tempoliga sertifikaadi, mis annab neile

õiguse sellest samast metsast korjata seeni ja maasikaid. „Sertifikaadi said kõik, kes käe külge panid ja jala mullaseks said,“ ütles Valk.

Kased pandi kasvama lepa-võsa asemele, mille kogudus oli sügisel lasknud maha võtta.

2018. aastal istutasid Ridala kooli lapsed Ridala koguduse maa peale kuuski. „Mida kogudusel ikka vaja läheb – jõulude ajal kuuski ja nelipühadel kaski,“ märkis Valk.

KAIE ILVES
Lääne Elu

Lapsed metsa istutamas.
FOTO INES ÜRM

Kuidas Martna kogudus helikopterit ostis

Praost tuletas eelmise aasta mihhklipäeval aruandjale meelde: aastate eest olnud Martnal nii palju raha, et osta või helikopter.

Lugu helikopteri ostmisest ...

Esmalt ostsime helikopterile iluminaatorid ehk kogudusemaja sai uued aknad. Nagu üks koguduseliige kommenteeris: neid saab nüüd ka lahti teha ja kinni panna. Uued aknad vähendasid tublisti küttekulu, tegid ruumid hubasemaks ja jumalateenistuse ajal ei pidanud enam sallidesse mütsidesse mähkuma.

Siis ostsime helikopterile hooldusseadmeid ehk kalmistu heakorratööde tegemiseks vahetasime välja traktoripargi. Murutraktori hoiustamiseks tegime korda abiruumid kogudusemaja küljes (st vanad käimlad ehitati ümber tarvikutekojaks).

Siis kaardistasime helikopteri maandumisraja ehk Martna kalmistu on nüüd mõõdistatud ja kaardistatud. Eesmärk on tulevikus viia lõpule kalmistu

inventuur ja andmete kandmine infosüsteemi HAUDI.

Helikopterile on veel ostetud tiirutamiseks ruumi ehk kalmistul on langetatud hulk ohtlikke puid.

Helikopteri pilooti on hoitud nagu silmatera. Piloot on väga vähenõudlik, küsib oma meisterliku pilootaži eest ainult poole 1,5 miinimumpalgast.

Aga – ilma naljata – kogudus on ikkagi endiselt seisus, kus igapäevaste kulude katteks pole tulu teenida suurt millegagi. Kalmistu heakorratöötaja palgast vähem kui poole saame vallalt, ülejäänud ja puudujääva oleme kogunud korjandusena kogukonnakohvikus.

Tänavu oleme fakti ees, et kogudusemaja katus on nõukogude ajal ehitatud kiirustades ja kulu kokku hoides, pealegi ehitamisaegsete halbade lahendustega. Tehtud ehituseksperitiis prognoosib katusele eluiga üks-kaks aastat. Paraku on 1830. aastal ehitatud hoone jäänud omanikule tagastamise käigus välja ehitismälestiste

FOTO KOGUDUSE FOTOKOGU

Martna pastoraat nüüd ja enne.

registrist. Riiklik kaitse ja toetus on kadunud ka hoones olevalt mantelkorstnalt. Kõik väljaminekud kogudusemaja säilitamiseks tuleb kanda koguduse kulu ja kirjadega.

Peaaegu võib tunda rõõmu sellest, et Nõukogude okupatsioon on ka Martnas lõppenud ja koguduselt omal ajal võõrandatud ning 28 aasta eest tagastatud kogudusemaja on lahti ühendatud juurdeehitisest ehk Martna koolimajast. Loo kirjutamise ajal on kogudusemaja endise peauk-

FOTO AJAPIKEE

se asemel suur avaus, mille on koolimaja omanik Lääne-Nigula vald ja Martna kooli ehitajad lubanud täita ukse, akende ja trepiga.

KÜLLIKE VALK

Martna kirikuõpetaja, koguduse tegevdirektor, haldusjuht, sekretär, peakokk ja helikopteri piloot

20

Ristimis- ja leeripüha Martna kirikus

Mihhlikuu esimesel pühapäeval olin palutud Martna kirikus peetud ristimis- ja leeripüha jumalateenistusele. Konfirmeerisin seal üheksa noort ja ristisin kuus last. See on koguduse viimase 21 aasta kõige suurem kogudusega liitujate arv, kõik seejuures noored inimesed!

Kui see on üksikjuhtum, siis peaks küsima, mida tehakse Martna piirkonnas õigesti, et noored suuremaist keskustest kaugemal soovivad saada kiriku liikmeks. Või on see üks esimesi märke suundumusest, mida näitavad Rootsisis ja Soomes tehtud uuringud – need räägivad noorte ja eriti noormeeste soovist liituda kogudustega.

Martna koguduses kestab noorte leerikursus ühe aasta. Selle aasta sisse jäävad nädalavahetuseti peetud leeritunnid, laagrid, kirikunoorte päevad jm koguduse või kogukonnaga seotud sündmused.

Nii on uus põlvkond kirikunoori kasvanud loomuliku osana

kogukonnast, kus oluline osa on nii Martna kirikul kui ka kogukonnakohvikul, kus peeti ühiste jõududega ka leeripüha järgset kohvilauda. See oli – muidu nädalavahetusel vaikselt maakohas – märkimisväärne sündmus. Kiriku parklas ei olnud enam kuigi palju vaba kohta ja suures kirikus oli tühi vaid mõni üksik pink.

Jumalateenistusel laulis koguduse naisansambel orelimängija Kaie Krüütsi juhendusel.

Kiriku ja kogukonna hing ja ühendav isik on koguduse õpetaja Küllike Valk, kes ei soovi kunagi ennast esile tõsta, vaid peab, nagu koguduse ema, alati silmas teiste, eriti laste ja noorte heaolu. Kui arvestada asjaolu, et eelmisel õhtul ristiti leeripühaks valmistuvad ja seni ristimata leerilapsed, on sündmus ise ühele väikesele kogudusele ja kogukonnale suureks tunnustuseks ja osalejatele rõõmuks.

Kogudus pidas ristitud laste ja leerilaste kõrval jumalateenistuse lõpus lilledega meeles

Rõõmsad pidupäevalised.

FOTO ANU RAAGMAA

ka oma sünnipäevalapsi. Koguduse õpetaja oma käega kootud kohaliku kihelkonna värvides Martna kihelkonna aukodaniku sokipaari ehk nn Martna Sokipaari ordu liikmeks sai koguduse ja kogukonnakohviku vabatahtlik kaastööline ja toetaja Mye Jõemaa.

Ridala või Martna kihelkonna aukodaniku sokid kingib kihelkonna kiriku õpetaja kihelkonna kirikule ja rahvale osutatud tee-

nete eest, eelkõige osavõtlikkuse ja heatahtlikkuse eest.

Just igapäevaelu väikeste probleemide lahendamine koos kogukonna liikmetega on Martnas esile kutsunud omamoodi väikese ime, mis aitab hoida avatuna kogukonnakohvikut ja olla toeks koguduse õpetajale tema olulises töös.

Uus noorte leerikursus algas Martnas 17. oktoobril.

ANTI TOPLAAN

piiskop

EELK MIHKLI MIIKAELI KOGUDUS

Mihkli, Lääneranna vald, 88421 Pärnumaa. Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen (tel 5305 5761, mihkli@eelk.ee), juhatuses esimees Targo Pikkmets (mihklikogudus@gmail.com)
Koduleht: mihkli.eelk.ee; koguduse Facebook: Mihkli Miikaeli kogudus.
Annetused kogudusetöös ak IBAN EE53101090200832007 (SEB)

Annetused kiriku ja pastoraadi remondiks ak IBAN EE504204278636139704 (Coop). Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

Hoia meid, et see järgmisele põlvele edasi anda

Jeesus Kristus on seesama eile ja täna ja igavesti! Ajalikud hooned aga lagunevad aja jooksul ja tahavad remonti.

Nagu ikka kiriku varaga, kui tahad, et oleks koht, kus inimesed saaksid koos käia, et jumalasõna kuulata ja hingele kosutust leida, Jumalat kiita, tänada ja paluda, siis ega külmas ruumis või lageda taeva all ole usk küll väiksem, aga keerulisem on hakkama saada. Et koguduses oleks rohkem liikmeid, kes koos käivad, peab hoolitsema ka selle eest, et oleks kokku tulemiseks

võimalikult mugav ruum. Sedasi proovime hoida pärandit, mis meie kätte on usaldatud, et see siis kunagi jälle järgmisele põlvkonnale edasi anda.

See on nagu tähendamissõna sulastele antud rahast – tahame, et meie kätte usaldatu oleks vähemalt niisamas heas korras või rohkem, kui need isandale kord tagasi anname.

On rõõm, et osavate käte ja muinsuskaitse litsentsiga OÜ Puidupoisid tegid korda Mihkli kiriku kolm akent ja lävepaku, Pikavere palvemajale uued ak-

nad ja Mihkli pastoraadile uue otsaukse.

Remondiraha ei kukkunud kogudusele lihtsalt sülle, aga oli õnnistus, mida varasemad põlvkonnad on hoidnud ja mida meie nüüd hoia me ja majandame. Ei ole uurinud, kuidas täpselt need metsad ja maad kunagi kogudusele said, kas osteti, jagati või mõõdeti välja, aga mõistliku metsamaterjali müügiga väike remondifond koguduse kasutata tekkis.

Tänu olgu Jumalale!

REET PIKKMETS

FOTO REET PIKKMETS

Mihkli kiriku uus küljeaken.

EELK MÄRJAMAA MAARJA KOGUDUS

Pärnu mnt 26, Märjamaa, 78301 Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, <https://marjamaa.eelk.ee>
Koguduse õpetaja Illimar Toomet, juhatuses esimees Neeme Laurits

Kantselei avatud K, N kl 10–13

IBAN EE942200221045598835 (Swedbank), EE651010802004844007 (SEB)

Missa esmaspäeviti, teisipäeviti ja kolmapäeviti kl 7.30, pühapäeviti kl 11

21

Tarkus on parem kui sõjariistad

Eesti lipu päeval, 4. juunil heisati Märjamaa keskväljakul Eesti lipp. Vaimulikuna oli mul eesõigus uut lipumasti ja lippu õnnistada. Tuletasin seejuures meelde Koguja raamatus öeldut: „Tarkade sõnad, mida rahulikult kuulatakse, on paremad kui valitseja karjumine alvide seas. Tarkus on parem kui sõjariistad.” Praegu arvatakse, et maailm vajab paremaid relvi ja rohkem relvi, et nii lahendada need kõige suuremad probleemid. Ometigi, ütleb Koguja, on tarkus parem kui sõjariistad. Kust me saame tarkuse? Pühakiri õpetab meid, et

FOTO RIINA TOOMET

Eesti lipu päev Märjamaal. Õpetaja Illimar Toomet õnnistas keskväljakul uue lipumasti ja lippu.

jumalakartus on tarkuse algus. Seega, jumalakartus on parem kui sõjariistad.

Me õpime Jumalat tundma mitmel viisil. Esiteks, vaadates Jumala loodud maailma, selle ilu ja korda, me ei saa salata Tema olemasolu. Teiseks, Jumal kõne-

leb kõigi inimestega südame-tunnetuse läbi. Kolmandaks, kõige selgemalt õpime Jumalat tundma Tema Kirikus, jumalateenistusel. Mida Jumal meilt siis ootab? Et me kogu oma eluga taotleksime ja teeksime seda, mis on õige, ilus ja hea. Lippu heisates taotleme

õnnistust meie maale ja rahvale. Teid aga kutsun üles veel enamaks: pühitsema ennast.

Õppigem kartma Jumalat, et me võiksime saada tarkust, mis on parem kui sõjariistad.

ILLIMAR TOOMET
koguduse õpetaja

Talgupäev 5.B moodi ehk õuesõppe lõimingutund

Märjamaa gümnaasiumi kevadine talgupäev mai alguses pidi 5.B-l mööduma kirikaas oksi korjates ja hunnikusse tassides. Aga mis toimus tegelikult...

Kuna sama klass oli paar nädalat varem kirikuga tutvumas käinud, aga kõik polnud orelit seestpoolt näinud, alustasime sellest. Muuhulgas tuli kõneks orelivilede häälestamine. Seejärel said soovijad süüdata küünla ja proovida, mis häält teeb meie digiorel. Kirikust väljudes sai vaadatud üle kalmistu üks vanemaist haueristidest aastast 1647 ning räägitud pisut kalmistu ajaloost.

Siis kanti kokku maast korjatud oksi, kuni... Töö käigus leiti paari vaksa pikkune looma selg-

roog (mäger?). Siis leiti sipelpesa ning ühe tundmatu looma kolju (kass?). Seejärel avastati ühe puuõõnsuse seest tume vedelik (veri?, arvatavasti selgroo omaniku oma!), mis hetk hiljem määrati õliks, kuid siis tuvastati, et tegemist on veega. Siis leiti veel üks täpsemalt määramata torbikseen. Pärast seda ei tulnud töötegemisest enam palju midagi välja.

Hariduslikust seisukohast aga oli tegemist kaheksat õppeainet ühendava lõimingõppega, kus 60 minuti sisse mahtusid muusikaõpetus („Rongilaulu” katsetused orelil, oreliviledesse puhumine), füüsika (orelivile häälestamine), usuõpetus (palveküünla süüta-

FOTOD ILLIMAR TOOMET

Talgupäeva avastused: tundmatu looma selgroog ja kolju.

mine), ajalugu (kalmistu ajalugu), tööõpetus (okste tassimine), kehaline kasvatus (okste tassimine), bioloogia (luude järgi liigi määramine, seene liigi määramine), keemia (vedeliku koostise määramine), ning kõik kokku ühendatult oli see õuesõpe, mille juures enamasti jäi õhku küsimus: mida peaksin veel õppima ja uurima, et rohkem teada saada? Aitäh, 5.B ja klassijuhataja Elviira!

ILLIMAR TOOMET

Head uut aastat!

22

Mitmesaja aasta tagusel ajal, mil aastavahetust tähistati esimesel mail, süütasid tänaste eurooplaste esivanemad mailõkke. See pidi peletama kurje vaime, et uus aasta saaks tulla parem ja kindlam. Nii et kui keegi peaks volbriööl end nõiaaks riietama, teadku, et mailõke pole mitte temataoliste kokkukutsumiseks, vaid vastupidi, laialipeletamiseks.

Lõkete asemel valgustavad meie kalendri aastavahetuse hetkel tänavaid – ja täidavad suitsuga – taevasse lastavad ilutulestikuraketid. Ka need, varasemalt idamaine leiutis, olid algselt kasutusel just samal eesmärgil, ajada kalendris pöördelise hetke juurest minema halb ja kuri. Meiegi rahvatarkus ütleb, et vanakurat kardab välku, ning rakettide laskmine just välgutaolist müra ja valgust tekitab.

Kui vaid kurja peletamine nii lihtne oleks! Pigem vastupidi, teame, et seal, kus suurtükid sülgavad tuld ning mürsud rebestavad maailma, on kurjus ise valla päästetud.

Apostel Paulus kutsub oma kirjas efeslastele võitlema kurja vastu vaimulike sõjariistadega: „Viimaks veel: saage vägevaks

FOTO ILLIMAR TOOMET

Ilutulestik, see idamaine leiutis pidi halva ja kurja eemale peletama.

Issandas ja tema tugevuse jõus! Pange ülle Jumala sõjavarustus, et te suudaksite seista kuradi salanõude vastu! Meil ei tule ju võidelda inimestega, vaid meelevaldade ja võimudega, selle pimeduse maailma valitsejatega, kurjade taevaaluste vaimudega. Seepärast võtke kätte kõik Jumala sõjavarustus, et te suudaksite vastu panna kurjal päeval ja jääda püsima, kui te olete kõik teinud. Seiske nüüd ja teie niuded olgu võetatud tööga ja teil olgu seljas õiguse soomusrüü ja teie jalgades olgu valmidus minna kuulutama rõõmusõnumit rahust! Kõigepealt aga võtke kätte usukilp, millega te võite kustutada kõik kurja põlevad nooled! Võtke ka päästekiiver ja vaimuõõk, see on Jumala sõna! Ja palve ja anumisega palvetage igal ajal Vaimus ning selleks val-

vake kogu püsivusega ja eestpalvetega kõigi pühade eest.”

Vaimulikus võitluses kutsutakse ka meid endid läbi. Apostel Peetrus kutsub oma esimeses kirjas neis oludes jääma kindlaks: „Ärge võõrastage enestes tulekuumust, millega teid pannakse proovile, nii nagu sünniks teile midagi võõrast, vaid rõõmustage, et nii nagu te olete Kristuse kannatuste osalised, võite rõõmuga hõisata ka Tema kirkuse ilmunisel.”

Viimselt pole meie lootus mitte meie ihurammul ega vaimujõul. Kui Jumal on meiega, mida on meil siis karta? Kui me oleme ilma Jumalata, mille peale on meil siis loota? Meie lootus on rajatud Jumalale, kes on meie peale halastanud, Tema jääb ustavaks, Temaga koos võime alata uut aastat.

ILLIMAR TOOMET

Võlvid kutsuvad uudistama

Märjamaa kiriku üks vaatamisväärsusi on võlvipealne. 14. saj kindluskiriku kitsas müüritrepp juhatab uudistajad paika, mida muistsete sõdade ajal sai kasutada – tänapäevase terminiga – avaliku varjumiskohana.

Viimase 60 aasta jooksul on võlvipealne (või pööning) olnud avara sisevaatega, sest kaalult kerge katusekate ei vajanud tugevat kandekonstruktsiooni.

Pärast aasta tagasi valminud katuse uuendamist on ruum hoopis hämaram, valgust piiravad sarikad. Ometi ei takista see uudistamist. Kevadel 2025 valmis võlvipeal sel valgustus, mis laseb pilgu heita paigale, kus esivanemad sajandeid tagasi varju on leidnud. Tulge vaatama!

Illimar Toomet

FOTO ILLIMAR TOOMET

Sven Danelli sõnadest Arvo Pärdi helideni – Noarrootsi kogudus aastal 2025

Jumalateenistus on Noarrootsi kirikus iga kuu 2. ja 4. pühapäeval kell 14 ning Rooslepa kabelis iga kuu 1. pühapäeval kell 11.

Korrapärane palveelu, ühine töö ja kokkusaamised on olnud koguduse elu südamelöögiks.

Sel suvel jätkus kirikukatuse hooldus. Töö maksis 55 000 eurot. Suurema osa kattis Muinsuskaitseameti toetus, meie omaosalus oli üle 5000 euro.

Suvel oli koguduses kolm kaunist kontserti. 15. juunil andis Rooslepa kabelis kontserdi Tallinna Kaarli koguduse kammerkoor. Juuli esimesel pühapäeval pidasime ühise jumalateenistuse rannarootslastega, laulis segakoor Sonore. 9. juulil tähistasime suure kontserdiga Noarrootsi kirikus Arvo Pärdi 90. sünnipäeva. Eesti muusika- ja teatriakadeemia tudengid ning õppejõud esitasid Pärdi jt Eesti heliloojate loomingut. See oli äärmiselt kaunis ja hinge puudutav kontsert.

Samal ajal kui kirikus kõlas muusika, käis katusel suur töö – hooldusest kujunes katuse vahetus, sest laudkatuse seisukord osutus arvatust hullemaks. Tööd loodame jätkata järgmisel suvel.

Arvo Pärdi juubelikontsert 9. juulil. Esinevad muusika- ja teatriakadeemia muusikud.

FOTO KRISTO HÜDSI

Rõõmu tegi, et pastoraat toimus suvel infopunktina ja kirik oli teelistele avatud. Koguduse avatus ja külalislahkus on olnud suur tunnustus nii kohalikele kui ka Noarrootsi külalistele.

21. septembril mälestati ja meenutati Hara sadamas 1944. a suurpõgenemist. Oli liigutav ja tõsine õhtu. Paljudel polnud toona valikut – tuli lahkuda sõja eest. Külarahva nimel ütles tervitussõnad Kenneth Nyholm, Ülle Schönberg luges katkendeid paadipõgenike mälestustest. Soojal sügisõhtul vaiks mere ääres kõlanud lood puudutasid igauht.

25. novembril tähistati koguduse nimepäeva, Sven Isak Danelli sünnipäeva ja eesti raamatu aastat. Meenutati pastor Danelli elu ja tema armastatud mälestusteraamatut „Kuldrannake”. Olid ettekanded, raamatunäitus ja kooliviktoriinid; esitati etüüde Danelli raamatust. Ühislugemise korraldasid koos kogudus, koolid, raamatukogu, kultuurimaja ja kohaliku kogukonna aktiiv.

„Kuldrannakeses” meenutab Sven Danell elu Eestis aastail 1930–1937, aga eelkõige räägib kiriku- ja noarootslaste elust rahvaste poolset kirjus – rootslased, eestlased, baltisakslased

– kihelkonnas. Raamatus on rohkesti huumorit, mõtisklusi ja elu äärealal.

Ühine tegevus – palvused, kontserdid, tööpäevad ja ajaloosündmuste tähistamine – on ühendanud inimesi, hoidnud elus sidet kogukonnaga. Iga sündmus kannab vaimset mõdet, toob kokku eri põlvkondi, kohalikke elanikke ja külalisi.

Noarrootsi koguduse aasta on täis tänu, koostööd ja hoolimist – märk sellest, et kogukond elab ja kasvab ühes usus, lootuses ja armastuses.

KRISTO HÜDSI
koguduse õpetaja

Minu suvi pastoraadis

Minu suvi Noarrootsi pastoraadis oli vaikne, rahulik, vahel igav, aga igal juhul huvitav.

Vana pastoraadi ja kiriku ümber oli eriline rahu, aeg kulges rahulikult. Iga päev oli uus, iga hommik algas samamoodi nagu eelmine. Sadagu vihma või paistku päike, mina vedasin pastoraadi hoovile sildi „Käsitöö ja infopunkt – T-L 11–16”. Vahel sai head hommikut soovida pastoraadis ööbivatele ehitajatele, kes terve suve kiriku katust vahetasid.

Rahvast käis pigem vähe, nii et vahel tuli ise oma aega sisustada. Läbi sai loetud mitu raamatut, läbi uuritud kõik pastoraadi ja kiriku nurgad, kuhu aga pääses. Otsisin infot kiriku ja pastoraadi kohta, sest külalistel oli küsimusi, millele kohe vastust võtta ei olnud.

Kohtasin huvitavaid inimesi. Juba teisel päeval sattusid infopunkti kaks soomerootsi ajaloolast, terve oma elu pühendanud rannarootslaste ajaloole. Rääkisime pikalt ko-

halikust elust, raamatutest, Noarrootsi ajaloost. Mõnikord tuli infopunkti vanu tuttavaid. Üks mu endine õpetaja tuli just mind vaatama, ta oli kuulnud, et töötan pastoraadis, ja tahtis näha, kuidas mul läheb. Vana klassijuhataja aga sattus pastoraati juhuslikult ja oli üllatunud mind nähes. Tema rõõm ja soe kallistus tegid selle päeva eriti ilusaks.

Kõige toredam oli aga, kui kaks kena prouat, Noarrootsi kanti puhta juhuslikult sattunud,

päris vara infopunkti ukse taga ootasid. Et avamiseni oli aega, tegin neile pikema tutvustuse Noarrootsi kohta. Sain rääkida kõike, mida oma lühikese tööaja jooksul pastoraadi ja kiriku kohta teada olin saanud. Nad olid nii vaimustuses, et tänasid ja kallistasid mind. Mõistsin, et ka väikestel asjadel võib olla suur väärtus.

Mu lühike suvi pastoraadis oli aeg, mil õppisin väärtustama vaikust ja hindama inimesi.

KERTU LAANSALU

Ühised käed, ühine palve, ühine rõõm Nõval

6. septembril valitses Nõval rõõm ja tegus meel – külla saabusid 32 sõpra Soomest Liedo kogudusest, et koos pidada ühine talgupäev. Eesmärk oli üle värvida Nõva kogudusemaja. Talgulisi tuli kokku ligi 40 ja Taevaisa õnnistas meid peaaegu suvesooja ilmaga.

Esiti peeti kirikus alguspälvus. Koguduste juhid Risto Leppanen ja Kristo Hüdsi tervitasid talgulisi, tõlk Marge aitas soomlastel ja eestlastel üksteist mõista. Lõpetuseks kõlas võimas ühislaul.

Kell 12 jagati välja värvitop-sid ja pintsleid. Töö võis alata. Soome sõbrad olid tublid ja rõõmsad töötajad – pintsleid liikusid vilkalt, jutu ja naeru saatel sai kogudusemaja üha kaunimaks.

Elektrik Rauno lisas majale uusi pistikuid ja täiendas elektrikilpi.

Lõuna peeti kohapeale toodud pitsaahju ümber. Andrus koos abiliste Leena, Inge ja Üllega küpsetas imemaitseid

pitsasid. Toomas hoolitses, et kohvi ja jahedat jooki oleks võtta, Virve tõi magusaks lõpetuseks oma moosipalle.

Kella poole neljaks oli töö tehtud, kogudusemaja säras uues kuues! Kogunesime taas kirikusse tänupalvusele. Õpetaja Kristo Hüdsi pidas soomekeelse jutluse, selle tõlge on koguduse kodulehel eesti keeles loetav. Soome sõpradele anti üle kingikott: raamat „Piibel Köögis“, tänukiri, meened ja maal „Nõva sadam“ (autor Inge Teslikova). Õpetaja Risto Leppanen tänas võõrustajaid südamliku vastuvõtu eest, lauldi ja lepiti kokku, et järgmine kohtumine tuleb Soomes.

See oli päev täis tänu, rõõmu ja töist osadust Kristuses. Et me sel aastal kogudusemaja värvimiseni jõuame, ei osanud me loota.

2025. a on olnud Nõva koguduse elus tulemuslik ja õnnistusrikas. Juba kevadisel talgupäeval sai kogudusemaja uue välistrepi, moodsa küttesüsteemi ja ter-

rassi kohale vihmaveerenni. Hiljuti paigaldati ka uued korstnamütsid, mis annavad majale viimistletud ilme.

Nõva kiriku puitkatus sai värske männitõrvakihi. Kirikus tehti J. Preisbergi maal-epitaafi „Kolgata“ uuring. Kogudusemajas oli suurpuhastus, korrastati kõrvalhooned, tehti hooldustöid, et kirikla püsiks heas korras ja hubane. Kevadel paigaldati kirikuaeda ka uus infotahvel, mis on nüüd kaks korda suurem ja hoiab koguduse teated nähtavad. Sissesõidutee äärde lisandus postkastialus.

Digimaailmas on Nõva kogudus saanud uue kodulehe, sotsiaalmeedia konto on värskendatud, nüüd saab annetada ka moodsate sidevahendite abil.

On olnud mitmeid muid ettevõtmisi, sh Nõva II ajalooapäev, mis tähistas eesti raamatu aastat. Kogudus toetas ka kohaliku kogukonda Nõva külastaja kaardi väljaandmisel. Meie kirikukoor osales Lääne praostkonna laulupäeval Hanilas. Nõva

kogudusemajas oli Lääne-Nigula valla koguduste ja valla juhtide ümarlaua töökohtumine.

Oleme paljudele jaganud kü-lalislahkust: skautidele, Soome sõpradele, motomeestele jt.

Osalesime EELK juhatusesei-meeste konverentsidel Pärnu-Jaagupis ja Nelijärvel, kus arutleti koguduste juhtimise ja koostöö üle.

Aasta 2025 on Nõva kogudusel olnud täis tegusaid päevi, tänu ja rõõmu.

Oleme koos palju suutnud: hooldanud ja kaunistanud oma kirikut ja kogudusemaja, võõrustanud külalisi, liikunud lähemale nüüdisaegsele koguduseelule.

Kõige selle keskmes on olnud Jumala õnnistus ja inimeste südamest tulev soov teenida.

Suur tänu kõigile, kes on oma aja, töö ja palvetega panustanud Nõva koguduse ellu! Jäägu meie kõigi üle palve ja tänu: „Tänu Sulle, Jumal, kõige eest – Sinu töö kannab alati head vilja!“

**KRISTO HÜDSI,
ILMAR METSMA**

Kogudusemaja värvimise talgud Nõval koos 32 sõbraga Soome Liedo kogudusest.
FOTO KRISTO HÜDSI

EELK PIIRSALE KOGUDUS

Piirsalu, Lääne-Nigula vald, 90902 Läänemaa, piirsalu@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Kari Antero Tynkkynen,
juhatuse esimees Tiina Köster (tel 5656 9721, tiina.koster01@gmail.com).
IBAN EE22200001120167631 (Swedbank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13

Kiriku 162. aastapäeva tähistamine koos Nissi koguduse õpetaja ja suure laulukooriga.

FOTO TIINA KÖSTER

Piirsalu: väike, aga tegus

Piirsalu kogudus on väike, koguduses on 34 annetajaliiget, aga saame majanduslikult hakkama. Aasta on möödunud tegusalt, on nii uuemaid kui ka traditsioonilisi tegemisi.

Veebruaris valiti koguduse uus juhatuse esimeheks sai Tiina Köster, liikmetena jätkavad Maie Hinno ja Ivi Küla.

Suuremalt tähistasime Eesti Vabariigi aastapäeva.

Mai alguses tegime kiriku ümbruse korrastamiseks talgupäeva.

Kuijõe ja Piirsalu surnuaias pidasime surnuaiapäeva juunis, nii nagu tavaks saanud.

Suvel oli veel üks suurem sündmus – koguduse ansambli

esinemine vaimulikul laulupäeval Hanilas.

Laulunaised õppisid väsimatu Ivi Küla juhatusel selgeks mitu keerukat laulu.

Ansambel on meil esinenud pidulikel teenistustel, sh 21. septembril kiriku 162. aastapäeva auks peetud jumalateenistusel. Külla tulid ka Nissi koguduse

liikmed koos õpetaja ja suure laulukooriga. Nissi koor rõõmustas meid oma esinemisega pidulikus kohvilauas, mis oli kaetud kogudusemajja. Järgnes kiriku tutvustamine külalistele, paljud neist olid Piirsalu kirikus esimest korda.

TIINA KÖSTER

koguduse juhatuse esimees

25

EELK RIDALA PÜHA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUS

Kolila küla, Haapsalu linn, 90411 Läänemaa, tel 5809 3633 (õpetaja)
ridala@eelk.ee, <https://ridala.eelk.ee>, ridala800.ee. Facebookis: EELK Ridala. Koguduse õpetaja Küllike Valk,
juhatuse esimees Kai Kraus. EE021010022083660008 (SEB), EE912200001120200048 (Swedbank)
Jumalateenistus igal pühapäeval kl 15

Lõunasöök Ridalas

Ridala kirik on ehitatud 13. sajandil ja sedasi on ta oma tagasihoidlikus kauniduses püsinud tänini. See pühapaik on ainulaadne, täis kunstiväärtusi, milliseid pole kusagil mujal. See kirik vajab inimesi, kellel on aega imetleda, rõõmustada, palvetada, tänada, laulda ja vaikust kuulata.

Ridala pastoraat pakub teelistele peatuspaika 2000. aastast alates. Nüüdisaegse ehitisena on

see maja valgusküllane ja imelise vaatega 755aastasele pühakojale.

Ootame kiriku imetlejaid ka pastoraati külla. Saame pakuda lõunasööki ja katta laua nii suurematele kui ka väiksematele rühmadele.

Oma tulekust ja soovidest saab teatada koguduse õpetajale (tel 5809 3633) või juhatuse esimehele Kai Krausile (511 9230).

KÜLLIKE VALK
koguduse õpetaja

Ridala pastoraadis saab rändaja ööbida ja tellimisel kaetakse ka lõunalaud.

FOTO KAI KRAUS

Noored leeris

Ridalas ja Martnas on kahel aastal peetud leerikursust noortele, kes alustavad õpinguid 14aastaselt ja on leeripühaks saanud vähemalt 15aastaseks. Mõlemal aastal on olnud ka pisut vanemaid noori. Tähtis on seejuures, et nad oleksid veel eas, mil tahetakse kirikut avastada, lauamänge mängida, kitarri tinistada, popkorni nosida, filmi vaadata, piiblit lapata, pannkooki küpsetada.

Martna ja Ridala noored on kasvanud üles lastelaagrites. Enamasti on laagreid peetud paikades, kus on silmside kirikuga. Kristlikke väärtusi õpivad lapsed tundma nüüdisaegses, kuid kindlasti hoolimise, tähelepanelikkuse, rõõmu ja armastuse võtmes.

Noorteleeri kogunemisi on peetud koolivaheaja alguses. Reedel koguneme, mõtleme läbi, mida me süüa tahame. Selgitame välja toidud, mis on tervislikel põhjustel välistatud (allergiad,

toidutalumatus), seejärel peame Läänemaa suurimas poes Rannarootsi selveris maha maastikumängu, st püüame üles leida vajaliku koguse vajalikke toiduaineid.

Noored valmistavad söögi ise. Kes õpib ära porgandi koorimise, kes popkorni küpsetamise, kes saab kätt proovida kastme või dipikastme tegemisel.

Tegevust jätkub kõigile. Kes parasjagu kööki ei mahu, mängib lauamängu või kitarri. Kuni söök valmib, uurime piiblit. Eriti põnevad on need lehekülje alumises servas olevad kribu-krabu lühendid ja numbrid. Oh seda rõõmu, kui selgub, et Lk 10: 1–12 ei loetagi „lehekülje kümme jagatud üks miinus kaksteist“, vaid hoopis „Luuka evangeeliumi 10. peatükk, salmid 1 kuni 12“! Õpitud saavad ka palved ja söögilaulud.

Õõfilmid on valitud nii, et need aitaksid mõista ristiusu

Noored leeris.

FOTO KAI KRAUS

levikut Eestimaal, Jeesuse elu ja missiooni, Moosest ja Seadust ning mitmesuguseid religioone.

Ridala noored pidasid oma leeripüha jaanilaupäeva eel. Siis on Ridala kirikusse oodatud kõiki, et avaldada austust Vabadussõjas langenud Ridala kandi meestele – kirikus on ka sellekohane mälestustahvel. Sel korral olid appi tulnud puhkpillilapsed Ridala põhikoolist, Kaitseliidu ja Haapsalu linnavalitsuse esindajad.

Mitte kõik, kes alustavad leerikursust, ei pruugi olla valmis teistega koos oma usku tunnistama, aga õpingutega on tehtud algus. Meie kooliharidus ei anna kuigi palju võimalusi saada teadmisi religioonide kohta või väärtustada esivanemate kultuuri ja pärandit. Noored vajavad perekonna toetust ja eeskujusid sõprade ringist.

Õnnistust noortele, nende peredele ja sõpradele!

KÜLLIKE VALK

koguduse õpetaja

EELK VARBLA PÜHA URBANUSE KOGUDUS

Varbla, Läänemaa vald, 88201 Pärnumaa, tel 553 0045 (õpetaja), 503 7796 (juhatuse esimees), varbla@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Lea Lehis
IBAN EE321010902000835004 (SEB)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30

26

Tänuhikult sõpradele mõeldes

Vanarahvas teadis küsida: „Ütle, kes on su sõbrad, ja ma ütlen sulle, kes oled sina.“ Varbla koguduses võime rõõmsalt tunnistada, et meie sõbrad on Soome Pirttikylä koguduse liikmed. Nüüd juba 30 aastat.

Rohkem kui ühe inimpõlv vältel on meie Soome sõbrad külastanud meid. Mitte küll nii tihedasti, aga oleme meiegi käinud Soomes. Isiklikud suhted on sidunud paljud pered ühte nii siin kui ka seal. Seda võib liialdamata nimetada kokku kasvamiseks.

Nemad on siia tulles toonud kaasa suure hulga humanitaarabi, meie oleme vastu viinud mitte väiksemaid koormaid tänu- ja eestpalveid.

Paljud neist, kes 1995. aastal sellele suhtele alguse panid, on nüüdseks kutsutud taevasesse kogudusse. Seal ei ole enam ei maiseid ega keelelisi piire, seal on meie sõprus jõudnud kõr-

geima sihini. Täna Taevast Isa nende armastuse eest ja palun neile pärast pikka maist ränna- kut rahulikkust puhkust taevases kirkuses.

Sõprussuhete 30. aastapäeva tähistasime sel suvel lausa kahel korral. 7. juunil olid meie Soome sõbrad Varblas, kirikus pidasime tänuhikute, peeti kõnesid, mälestati ajast igavikku kutsutud sõprustöö alustajaid – õpetajaid Reet Mägedit ja Lars-Erik Björkstrandi –, oldi ühises palve- ning muusikaosaduses.

25.–28. juunil olid Varbla koguduse inimesed omakorda Pirttikyläs, olime pühapäeval jumalateenistusel ühises palve- ja armulauaosaduses.

Et meie sõpruse alus on meie ühine usk ja Eestis käib raamatu- aasta, viisime tänutäheks oma sõpradele suure eestikeelse altaripiibli. Jumala sõna saab nüüd Pirttikylä kirikus lugeda altaril

30 aastat sõprust. Varbla inimesed Pirttikyläs. FOTO LEMBIT TAMMSALU

olevast eestikeelsest pühakirjast.

Kui vanarahvas oskas sõprade järgi määrata, kes sa oled, siis meil Varblas on selles küll kindel jalgealune. Meie sõbrad kannavad endas armastust ja tänuhikust, millest meil on eesõigus osa saada nüüd juba 30 aastat.

„Issand, me täname Sind Pirttikylä koguduse eest ja

palume Sind, õnnista ikka oma Püha Vaimuga armastuse tööd, mida seal Sinu nimel tehakse. Ole oma pühade inglitega kaitsmas kõiki töötajaid ja koguduseliikmeid. Sinule, Issand, olgu kiitus ja au igavesest ajast igavesti. Aamen.“

LEMBIT TAMMSALU

koguduse õpetaja

Kroonlühtrid on nüüd kõik korras

Mul on hea meel teada anda, et lõpule on jõudnud kiriku kroonlühtrite neli aastat kestnud renoveerimine. Korda tehti kõik kiriku üsna armetus seisukorras olnud kroonlühtrid.

Viimati toimetas meistri käsi lühtrite kallal ilmselt möödunud sajandi 50. aastail, mil lühtrid said elektrivalguse. Nüüdseks oli aeg oma töö teinud ja lühtrid olid kohati lausa avariilised, muu hulgas ka tule- ja eluohtlikud.

Lühtrid tegi suure hoole ja põhjalikkusega korda meister

Juhan Puusepp, raha kogusime teilt, head annetajad.

Lühtrite kordategemine läks maksma enam kui 10 000 eurot – väikese maakoguduse kohta üüratu summa. Muu hulgas tehti korda ka kantsli- ja altariküünlajalad.

Nagu lubatud, jäädvustame kõigi renoveerimiseks nime- lise annetuse teinute nimed kiriku seinal tänutahvlil, et nii praegused kui ka tulevased põlvkonnad saaksid tänuga oma lähedaste-tuttavate või esiisade ja esiemade nimesid lugeda. Kõik

ikka Jumalale kiituseks ja kaasteeliste tunnustamiseks!

Nende nelja aasta jooksul, mil euro euro haaval raha kogusime, olen näinud, kui suur on meie inimeste armastus oma kodukiriku ja esivanemate pärandi vastu. See kogemus on mulle õpetanud, et olgu ajad kui tahes keerulised, Taevast Isa usaldades ja Temale toetudes saame hakkama ka pealtnäha üsna lootusetuis oludes. Tänu olgu Jumalale!

LEMBIT TAMMSALU
koguduse õpetaja

FOTO LEMBIT TAMMSALU ERAKOGU

Varbla kiriku nelja lühtri kordategemiseks koguti euro euro haaval raha neli aastat.

EELK VORMSI PÜHA OLAVI KOGUDUS

Hullo küla, Vormsi, 91301 Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee
Koguduse õpetaja Ants Rajando, juhatuse esimees Kata Varblane (katavarblane@gmail.com, tel 529 8358)
IBAN EE942200221017626557 (Swedbank)
Jumalateenistus kaks korda kuus pühapäeviti kl 11

Vormsi kogudus Jumala abiga

Küsimusele, kuidas Vormsi kogudus majanduslikult toime tuleb, on lühike vastus: Jumala abiga ja selle eest oleme tänulikud.

Koguduse tulu tuleb peamiselt kolmest allikast: annetused, kogudusemaja külastused ja metsa majandamine, aga ka sõpruskoguduse ja kohaliku omavalitsuse toetus. Kõige olulisem tululiik (kuigi mitte rahas) on annetused, nii koguduse liikmete kui ka kirikut külastavate palverändurite ja turistide annetused.

Ekkki kõik saare inimesed on kutsutud ja oodatud koguduse liikmeks tulema, on kogudus siiani väike ja väike on ka liikmeannetuste rahaline osakaal. Kirikut külastab seevastu palju inimesi, nende annetused moodustavad koguduse tulust märkimisväärse osa. Viimastel aastatel oleme püüdnud hooajal kirikut võimalikult palju lahti hoida ja eks seegi ole annetus toonud.

Teine valdkond on kogudusemaja külastajate annetused. Vormsi ajalooline pastoraadihoone hävis Nõukogude okupatsiooni ajal, uus maja valmis selle sajandi alguses. Sellest on koguduse kodu kõrval saanud ka hinnatud paik lastelaagrite, kursuste, töötubade,

kokkutulekute, perepuhkuste, loomelaagrite, retriitide jms pidamiseks. Kõik külastajad on oma võimalust mööda toetanud annetustega ka kogudust. See on olnud ja on edaspidigi koguduse oluline sissetulekuallikas.

Kolmas tähtis tuluallikas on koguduse metsa majandamine. Omandireformiga tagastati kogudusele u 30 ha metsamaad ja kogudus ei ole ei metsa ega raieõigust müünud. Metsa oleme ise majandanud iga-aastase juurdekasvu piires. Kirikumetsa männi- ja kuusepuit on eriti tihe ja vastupidav. Vanasti ehitasid Vormsi mehed sellest metsast purjelaevu. Viimastel aastatel on koguduselt saematerjali ostnud üks juhtiv restaureerimisfirma, kes kasutab seda kirikute tornikiivrite ja katuste taastamisel Saare-, Hiiu- ja Läänemaal.

Muidugi ei too hooned ja mets tulu niisama. Selle taga on koguduseliikmete, sõprade ja vabatahtlike suur töö. Suur tugi on Soome Rekola sõpruskoguduse abi kogudusemaja ja abihoonete ehitamisel ning kiriku remondi toetamisel.

Kindlasti tuleb esile tõsta Vormsi kiriku katuse põhjalik-

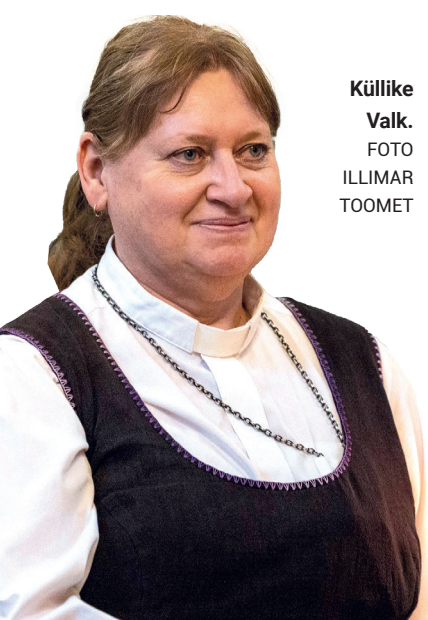

Raul Valgiste droonipilt Vormsi kirikust.

ku remonti aastail 2022–2023. See tõi tänu koguduse rahalise panusele ja Vormsi vallavalitsuse kaasfinantseeringule saarele suure riikliku toetuse. See investeering tagab saare peamise ajaloomälestise, Püha Olavi kiriku püsimise aastakümneteks.

Täna kõiki häid inimesi, koguduse liikmeid, vabatahtlikke ja talgulisi tehtud töö ja annetuste eest! Usume ja loodame, et saame Jumala abiga ühekoos ka edaspidi hakkama ja Vormsi kirik jääb püsima.

ANTS RAJANDO
koguduse õpetaja

Küllike
Valk.
FOTO
ILLIMAR
TOOMET

Tunnustused

- 2025. EELK III järgu teeneterist.
- 2024. Läänemaa aasta külaliigutaja tiitel.
- 2021. EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendus nimetas Valgu korraldatud lastelaagri „Rõõm vabadusest“ aasta teoks.
- 2020 pälvis Küllike Valk EELK aukirja.
- 2018. aastal, mil Valk oli Ridala ja Martna õpetaja olnud vaevalt kaks aastat, kuulutas SA Läänemaa ta sädemete sädemeks.

28

Möödunud aastal keset Martnat ukSED avanud kogukonnakohvik poemaja kunagises sööklatiivas toidab tööpäeval ümberkaudseid inimesi kirikuõpetaja keedetud supiga. Päris kohvikuna see tegutseda ei saa, ruumid ei ole veel seisukorras, et seal algusest lõpuni süüa teha tohiks. Aga toitu jagada tohib. Sellepärast kutsub õpetaja kohvikut Martna toidujagamiskapiks.

Lõuna ajal saab seal suppi ja magustoitu. Praadi ka. „Martna naistele meeldib hullult küpsetada,“ ütles Valk Mye toodud kohupiima-tikrikooki lahti lõigates.

Kuigi ettevõtmise eesotsas on koguduse õpetaja, lööb kaasa kümnekond inimest, nii nagu kellelgi parasjagu jaksu on. Kui õpetaja kevadel seljaoperatsioonil käis, toimetas kohvik omasoodu edasi.

Kui kirikuõpetaja peab kohvikut-toidukappi, kes siis õpetaja tööd teeb? Õpetaja Valgu pani küsimus itsitama. Vastus oli aga täiesti tõsine: kirikuõpetaja on kirikuõpetaja alati. Kui vaja, võtab ööajast juurde. Niiviisi kogu tööandala ja pühapäeval...

Küllike Valk: kirikuõpetaja on kogu aeg kirikuõpetaja

„Õigupoolest on kirikuõpetaja ainuke, kes pühapäeval peaks tööd tegema, teised pidagu pühapäeva,“ ütles Valk.

Kogukonnakohvik sai alguse ikkagi murest. „Martna kogudusel ei olnud ühtki enda sissetulekuallikat. Ühel käigul konsistooriumisse asekanstler Ülle Keele juurde sai seda nii ja teisiti arutatud,“ meenutas Valk.

Koht ise oli talle ju ennegi silma jäänud: „Siin tegutses varem üks MTÜ. Pidas ka vaikselt kohvikut, peamiselt korraldas aga töötubasid. Nead lõpetasid ja tuba jäi tühjaks.“ Aga mõte, et „äkki teeks“, hakkas just siis kuju võtma. Ühel ööl kirjutas Valk poe omanikule, Coop'i juhile Raimond Luneville ja küsis, kas saaks selle ruumi anda talle kasutada. Vastus tuli põhimõtteliselt kohe, hommikul – ruumide tasuta kasutamise leping. Asi oli otsustatud.

Ruumid said korda talgutega. Sisustus tuli annetustega: mööbel, kardinad ja pliidad, millele suppi soojas hoida.

Sööjaid on Martna kogukonnakohvikus paarkümmend. Mõni ettevõtte viib oma töötajale toidu ka töökohale kätte. Hinnakirja ei ole, on vaid soovituslikud hinnad, aga igaüks annab nii, kuidas saab ja tahab. Paljud siiski rohkem kui kirjas.

Nii kogub Martna kogudus oma surnuaiavahi palgast poole. Valgu sõnul on kohalikud veendunud, et nii korras kui nüüd pole Martna kalmistu varem olnud.

Õpetaja Valgu keedetud supid on toekad. Nii kõrvitsapüreesupp, mida tahaks vaat et noa ja kahvliga süüa, kui ka seljanka, kus „liha rohkem on kui šnitslis“. Mõni soe sõna on igale tulijale pealekauba.

Kas tõesti kõigile maitseb? „Vaata, kalasuppi nad ei taha, aga kõrvitsasuppi olen nüüd ka mehed sööma õpetanud,“ ütles Valk. „Ja magustoidud on meil magusad, peavadki olema.“ Õpetaja mõnus naeratus reedab, et „magusa magustoidu“ taga on mingi lugu peidus.

Vaadates kõrvalt lõunaaega Martna kogukonnakohvikus,

kui õpetaja Valk vabamal hetkel istub arvuti taha, et kirju lugeda ja kohviku menüü Facebooki üles riputada, paneb imestama, kuidas ta jõuab.

Martna koguduse organist Kaie Krüüts on tänulik, et õpetaja Valk on Martnas olemas. Neid koormaid, mida õpetaja enda kanda on võtnud, ei ole mitte vähe. „Saana temaga küll sagedasti kokku ja räägime ka, aga tegelikult on ta üsna kinnine inimene. Oma mured hoiab endale ja lohutab veel teisigi. Ütleb, et tema pärast pole vaja muretseda, tal on, kellega rääkida,“ rääkis Kütts.

Lines Urm Martna kogudusest tunnistas, et just õpetaja Valk tõi ta kiriku ja koguduse juurde. „Kui siia tulim, otsisin kohta, kus laulmas käia, ja nii ma kirikukoori jõudsin. Lauljad ütlesidki, et käivad peamiselt õpetaja pärast,“ rääkis ta, kiites õpetaja huumorisoont, organiseerimis-, delegeerimis- ja käsitööoskust. „Ta on väga hea lastetöö inimene, ta ei tee seda mitte ainult koguduste lastega, vaid püüab kogu küla laste elu huvitavaks teha.“

Ridala koguduse juhatuse esimees Kai Kraus ütles, et õpetaja Küllike on suurepärane inimene. „Mis ta kõik teeb ja korraldab, need lastelaagrid ja mis veel,“ loetles Kraus, aga muretses ka, et kui palju siis üks inimene lõpuks jõuab.

Nagu paljud maakogudused on ka Ridala ja Martna üsna väikesed. „Nimekirja poolest mitte nii väga väikesed, aga pühapäeval tule ja vaata – kirik ikka hõre,“ tões Valk.

Kihelkonnad pole kumbki väikesed. Kokku on see üsna suur piirkond Haapsalust lõunas ja Matsalu lahest põhjas.

Ridala kirik koos pastoraadiga on Lihula maantee ääres. Haapsalule üsna lähedal, aga jääb küladest, kus rahvast tihedamini koos, kaugemale. See tähendab, et kirikusse tullakse kas autoga või üldse mitte.

Martna on suuremaist teedest kaugemal, seal on kirik, pastoraat ja nüüd ka kirikukohvik

keset 145 elanikuga küla. Siiski on Martnaski koguduse kirjas inimesi rohkem, kui pühapäeval kirikusse jõuab. Nagu maakogudustes enamasti.

Lääne praost Kaido Saak sõnas, et kui maal jääb rahvast aina vähemaks, ega siis vaimuliku tublidusest kuigi palju sõltu. Ristimisi on õpetaja Küllikese ajal küll pisut rohkem olnud, arvas praost ja meenutas ristimispuha Martnas, kus peapiiskop ristis lapsi ja täiskasvanuid. Üle Eesti on nii, et ristituist jääb kohe koguduse juurde tegutsema iga kuues, kui sedagi, lisas ta.

Praostil on oma abipraosti kohta vaid kiidusõnu: „Temast saab ainult ülivõrdes rääkida. Võib poolnaljaga öelda, et meil teeb abipraost kogu töö ära ja praost on lihtsalt ilus.“ Tõsiselt jätkates aga sõnas ta: „Tegelikult on Küllike mulle suureks abiks kõigi praktiliste asjade juures, viimati juhatusesimeeste kokkusaamise korraldamisel. Ka praostkonna õpetajate kokkusaamiste sujumine sõltub just temast, ta oskab need alati väga mõnusaks muuta. Minu mure praostkonnas on pigem see, et inimesed on liiga tublid, ka Küllike. Peaasi, et nad endale liiga ei teeks.“

Õpetaja Valk rääkis, et talle pakub kõige suuremat rõõmu töö inimestega. Näiteks kui keegi tuleb ja ütleb, et tahab ristitud saada. Muidugi teevad heameelt lapsed, kes tahavad laagrisse tulla. Aga kõige tähtsam on, et jumalariigi töö Ridalas ja Martnas otsa ei saaks.

„Mina usun Jumalat täiesti kindlalt, aga kas Jumal mind ka usub? Ma ei jõua ära imestada, kui kannatlik ta minuga on,“ arutles Valk ja arvas, et Jumal ilmselt ikka usub teda. Taevaisa hoidmist koges Valk alles hiljuti. Tema juhitud mikrobuss sattus teel kokku põdraga. Bussis jäid kõik 9 inimest, lapsed nende seas, terveks. „Taevaisa oli seal kindlasti meiega koos, tänu Temale,“ ütles Valk. Ka bussi saab uuesti korda.

ANDRA KIRNA